

Михайло ДЕГТЯРЬОВ,
мистецтвознавець, член Національної спілки художників України, дійсний член Нью-Йоркської академії наук

Пожежа у Гостинному дворі або Як знищується національна культурна спадщина

18 лютого зранку представники фірми “Укрпроектреставрація”, які планують перебудувати Гостинний двір у Києві на банальний торговий центр, вкотре захопили будівлю і вигнали звідти активістів, які вже майже півроку відстоюють історичну споруду. За словами активістів, нападники застосували арматуру, зброю, сльозогінний газ. Були задіяні міліція та “Беркут”. У сутичці захисники Гостинного двору зазнали травм. Народного депутата Андрія Міщенко та активістів затримали й кинули до автозаків. Про ситуацію навколо Гостинного двору розповідає наш автор, фахівець, для якого історичні цінності вищі за будь-які комерційні й політичні ігри.

Будівля Гостинного двору розташована в найдавнішому торговельно-ремісничому районі Києва на Контрактовій площі — мабуть, єдиній із київських площ, яка нині найкраще зберігає ауру старовини. Ця будівля — композиційний центр архітектурного ансамблю площі, що містить низку історичних споруд різних періодів. Ансамбль має статус комплексної пам'ятки містобудування, через те його вигляд не повинен зазнавати жодних змін.

Автор київського Гостинного двору — швейцарський архітектор Густав Руска — знаний майстер високого класицизму. Він спроектував гостинні двори для Санкт-Петербурга й Москви.

Спочатку 1809 року звели лише перший поверх Гостинного двору. Запланований проектом другий поверх не побудували тому, що 1811 року на Подолі сталася спустошлива пожежа й забракло коштів у міській скарбниці. До середини ХХ ст. одноповерхова будівля Гостинного двору стала аварійною, але на початку 1980-х років за колегіальним рішенням відомих українських фахівців — містобудівників її відреставрували, добудувавши другий поверх згідно з проектом Л. Руска. Як і було заплановано, у приміщеннях нової будівлі розмістили Державну наукову архітектурно-будівельну бібліотеку ім. В. Т. Заболотного й інститут “Укрпроектреставрація”, які до того тіснилися у келійних приміщеннях Софійського заповідника.

Величезна прямокутна будівля з просторим внутрішнім двором, декорована по периметру двох поверхів аркадою, що створювала живописну гру світлотіней, стала справжньою окрасою Подолу. Інших подібних будівель у Києві немає. Мають рацію громадські активісти, які прагнуть добитися використання цього двору без зміни його історичного вигляду для просвітницько-культурницьких цілей, приміром, для проведення театральних вистав під відкритим небом. Це саме стосується внутрішніх приміщень.

Автор даної публікації понад 30 років пропрацював у стінах Гостинного двору науковим співробітником в інституті “Укрпроектреставрація”. Я не сумнівався, що настав найкращий період діяльності нашого інституту. В усіх кутках України ми проводили реставрації замків, фортець, палаців, садиб, церков, монастирів, громадських і господарчих будівель, пам'яток архітектури, історії й мистецтва. Архів інституту — унікальна скарбниця національної пам'яті.

Нині інституту загрожують повне знищення. Причин кілька. Об'єктивна причина та, що за ринкових відносин часів незалежної України у нас майже повністю перестало працювати законодавство з охорони пам'яток культури. Особи, винні в масовій загибелі історико-культурної спадщини, не несуть жодної відповідальності.

Держава майже не фінансує роботи з реставрації пам'яток, перекладаючи цей “тягар” на приватних осіб та організації, які беруть пам'ятки в оренду або приватизовують після виведення їх із Держреєстру під різними приводами. Що потім відбувається із старовинними будівлями-пам'ятниками — добре відомо.

За подібного ставлення держави й суспільства до проблем збереження і реставрації пам'яток архітектури й історії “Укрпроектреставрація” отримує мало замовлень. Сидячи без зарплати, висококваліфіковані співробітники інституту перебиваються випадковими заробітками, або шукають іншу роботу. Штат інституту на даний момент — близько 100 осіб.

Але найбільше лихо для добросовісних реставраторів та їхньої благодійної справи — ухвалення урядом України 2009 року закону (від 15 грудня за № 1759 VI) “Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні”. Згідно з цим законом цілий напрям будівельної галузі — розроблення проектів і проведення робіт із консервації, реставрації, музеєфікації, ремонту та пристосування пам'яток — позбавили ліцензування. Згідно з цим законом замовлення на реставрацію пам'яток на цілком законній підставі може отримати й здійснювати навіть будівельна організація, яка не має жодного уявлення про цю специфічну сферу діяльності.

“Суб'єктивних” причин, через які інститут “Укрпроектреставрація” може припинити своє існування, також кілька. Одна з них — загроза примусового виселення інституту з його будівлі “в нікуди”, яка виникла після сильної пожежі в Гостинному дворі 9 лютого. За свідченнями місцевих мешканців, полум'я спалахнуло одразу в трьох місцях і загорівся дах над інститутськими приміщеннями другого поверху. (Співробітники інституту, йдучи з роботи обов'язково вимикають світло). Внаслідок гасіння пожежі будівлі завдано колосальних збитків. Дуже постраждала документація і технічне обладнання інженерного, конструкторського, кошторисного відділів, згоріла хімікотехнологічна лабораторія, залито водою кабінет директора й приміщення відділу кадрів, а також знищено архів кабінету живопису, де зберігалися матеріали обстежень та іконографія настінних розписів багатьох визначних культових споруд України (починаючи з перших повоєнних років) і проектні документи щодо

їхньої реставрації. На 50 % постраждав інститутський архів із матеріалами з архітектурних пам'яток України. Робота інституту фактично паралізована. Його співробітникам запропонували працювати в домашніх умовах за місцем проживання. Як же тепер вчасно здійснюватимуться реставраційні роботи, які розпочав інститут на таких об'єктах історико-культурної спадщини як Успенський собор і трапезна Києво-Печерської Лаври, Маріїнський палац, Андріївська церква та будівлі на Андріївському узвозі, Мистецький Арсенал тощо, причому, не тільки в Києві, а й по всій Україні?

Національний культурний спадщині нашої держави завдано непоправних збитків. А це удар по пам'яті всього людства!

Як усе сталося і хто винен, напевно, повідомлять після офіційного розслідування. Але ми в нашому приватному розслідуванні спиратимемося на факти. Останніми роками все частіше пожежа завдає шкоди тим будівлям-пам'яткам, які таємно чи явно намагаються перебудувати, надбудувати або взагалі знести, щоб потім на цьому місці збудувати щось прибутковіше.

Чому нині доводиться говорити про ймовірність навмисного підпалу Гостинного двору? На ці думки наштовхують скандальні події, що відбувалися останнім часом усередині самої будівлі й отримали широкий розголос.

Маю на увазі зіткнення між беркутівцями і захисниками Гостинного двору — небайдужими громадськими діячами і співробітниками фірми “Укрпроектреставрація”, яка орендує частину приміщень будівлі.

Отже, громадські діячі вважають, що такий прекрасний зразок історичної будівлі піддавати переробкам і змінам не можна: його необхідно реставрувати й використовувати для громадських цілей, приміром, як громадсько-просвітницький туристичний центр. Мовляв, цілком прийнятно, щоб у ньому залишалися такі організації-орендатори, як інститут “УкрНДІпроектреставрація” та бібліотека з архітектури й будівництва, а також ДП “Всеукраїнський науково-методичний та інформаційний центр архітектурної спадщини”. Можна прибудувати невеликі магазинчики для продажу сувенірів із національною символікою та проведення у дворі громадських акцій.

Представники ж фірми “Укрпроектреставрація” заявляють, що коли в інших орендарів немає грошей на ремонт будівлі, то їх треба відселити, а будівлю передати в розпорядження інвесторів, які знайдуть кошти, перебудують її під торгово-офісний центр і таким чином повернуть йому “первісне функціональне призначення”. Ці фірмачі вже широко рекламують у ЗМІ й проект реконструкції: надбудовується ще один поверх, подвір'я суцільно перекривається заскляними металевими конструкціями, відкрити двоярусну аркаду також засклять. Тоді будівля стане схожою на величезний скляний контейнер. Якщо врахувати, що й під будівлею влаштують нові магазини, то простір навколо перетвориться на суцільну автостоянку. Автор проекту — архітектор Андрій Миргородський, який був заступником головного архітектора Києва Сергія Бабушкіна.

Гостинний двір — пам'ятник містобудування. Розташований у самому центрі заповідника “Стародавній Київ”, де забороняється нове масштабне будівництво і перебудова пам'ятників. Тому ідея,

яка виникла у середовищі прогресивно мислячої молоді про створення в заповіднику “Республіки “Гостинний двір” повинна мати шанс на втілення. Держава зобов'язана знаходити бюджетні кошти на утримання й ремонт пам'яток, тим паче загальнонаціонального значення.

Серед громадських діячів багато юристів, які періодично звертаються з позовами до суду. Але суди постійно переносять засідання, наче розраховуючи на те, що запал “Небайдужих” із часом загасне. 3 червня 2012 року вже близько 10-ти випадків таких невмотивованих переносів. А “фірмачі” тим часом приводять робітників, аби ті розбивали кувалдами внутрішні перегородки в будівлі; більше того, очолюючи загони бритуголових, влаштовують бійки із захисниками Гостинного двору, які ночами чергують всередині, щоб у двір не зайжджала техніка з будівельними матеріалами.

Недостатньо поінформовані читачі газет, слухачі радіо й телебачення не завжди мають можливість отримати правдиву картину того, що відбувається. Тому дозволю собі зробити необхідні роз'яснення, чим насправді є фірма “Укрпроектреставрація”.

Свого часу (ще до епохи ринкових відносин) у стінах Гостинного двору утворилася державна корпорація “Укрпроектреставрація”, яка спеціалізувалася на втіленні проектно-документації інституту в життя, тобто це своєрідний виробничий відділ інституту. Була створена для нас і реставраційна база “під відкритим небом”, — це велика територія уздовж вулиці Новоокружної (з безліччю цехів, майстерень, складів тощо), де працювали майстри з обробки каменю, дерева, металу та ін., виготовляючи деталі й фрагменти для об'єктів, що реставруються, а також виконуючи замовлення на сучасні твори монументального мистецтва. Тут працювали робітники понад 100 унікальних професій.

За Л. Черновецького темпи втілення в життя урядової програми зійшли нанівець. А за нової влади почалися розслідування, судові розгляди з нібито необґрунтованих витрат “попередників”, “відкатами”, корупцією тощо. Певні претензії були й до керівництва корпорації “Укрпроектреставрація”, яка до цього часу встигла перетворитися на акціонерне товариство. Переляканому керівництву корпорації запропонували перепродати більшу частину акцій іншим особам, не фахівцям, хоч вони нині так себе називають. У них немає ні досвіду роботи, ні виробничої бази. Зате в них з'явилася чудова можливість висмоктувати шалені гроші з бюджету й інвесторів під виглядом реставрації, реконструкції історико-культурної спадщини. До речі, в інтернеті оприлюднено факти про те, що головний офіс цієї організації знаходиться в Кіпрі.

Нешодалю у ЗМІ директор фірми Д. Ярич заявив, що вже є інвестор, який згодився за 10 мільйонів купити Гостинний двір. Але якщо ми здомаємо цю пам'ятку, то ланцюгова реакція пошириться на історичну забудову Подолу, чого допустити не можна. Треба захистити й відстояти наші історичні цінності.

Зиновій Гаєцький, Тарас Кузь, Ярослав Пітко, Роман Іваничук

Зиновій ГАЄЦЬКИЙ,
голова Пустомитівського РО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

*Закінчення.
Початок у ч. 7 за 2013 р.*

Невелике село Горбачі славиться пам’ятником Т. Шевченку, спорудженим 1914 року до 100-річчя з дня народження Кобзаря. Кошти на пам’ятник збирала вся громада, найбільше зусиль доклала до цього родина селянина Івана Михайліва і місцева “Просвіта”, заснована 26 січня 1908 р.

Одним із найулюбленіших місць біля Львова, де любив відпочивати І. Франко, було село Вовків — родинне гніздо Устияновичів. Тут на парафії, починаючи з 1838 р., правив о. Микола Устиянович — видатний громадський діяч, пропагандист “Руської трійці”, один із тих, що почали відправу рідною мовою, організатор “Собору руських учених” 1848-го і один із засновників Львівської “Просвіти” 1868 р. Свої поезії писав русинською народною мовою. Тут народився 22.09.1839 р. його найстарший син Корніло — відомий художник, письменник, науковець. У Вовкові “Просвіту” засновано 1908 року з ініціативи Олександра Мійського. Свій предмет — Основи релігії — О. Мійський викладав українською. 1909 року він виступив проти спроб польського католицького ксьондза Іваніцького захопити Кугайську Введенську церкву і перетворити її на латинський костіол. Навколо “Просвіти” громадилося українське населення Кугаєва, Милитич, Загір’я, де осередки виникли трохи пізніше. 1934-го в Кугаєві заснували торговельний кооператив, а 1936-го збудували Народний Дім.

У підльвівському селі Обороніні “Просвіта” заснована 1906-го стараннями пароха о. М. Левицького. Його зять Г. Микитей, який також входив до виділу “Просвіти”, був визначним державним діячем. У 1918—1919 рр. очолював Пресову квартиру УГА, був редактором газети “Стрілець”, послом УНР в Югославії (1919—1920), членом еміграційного Уряду ЗУНР у Відні (1920—1923). Ось у такому середовищі довелося продовжувати діяльність “Просвіти” і о. П. Шанковському, який обійняв парафію 13.03.1925 р. після смерті о. Левицького. Він і продовжив добрі справи свого попередника. Відомий історик і діяч часів УГА, один із організаторів УГВР Лев Шан-

ковський також виходець із Обороніни.

Село Глинна, як і Лісневичі, входить до складу м. Пустомити. Історія тутешньої “Просвіти” почалася 29.08.1908 р., коли було написано Звернення до Світлого Відділу товариства “Просвіта” у Львові з проханням “о заложенні в нашої громаді читальні”. На той час у селі вже діяли дві польські читальні — костельна й “Ойчизни вшехпольської”. Одна половина громади була українською, друга — польською, але всі розмовляли українською. Поляки заохочували українців до відвідин своєї читальні, тому русини-українці вимагали своєї читальні. Про це йшлося в зверненні, яке підписали А. Цимбала, А. Рейтар, Й. Цимбала. 23.01.1909 р. відправили ще одного листа з проханням вислати статут і виготовити печатку. А 14.03.1909 р. в селі закладено читальню. Тимчасово во-

Управа товариства “Просвіта” с. Товщева. 1936 р.

на містилася в хаті П. Дідуха, а збори відбувались у хаті М. Книша — міського голови. До виділу обрано 12 осіб: А. Цимбала — голова, А. Рейтар — секретар, П. Корба — скарбник, В. Рейтар — бібліотекар, 18 членів відділових.

Товариство “Просвіта” в містечку Ширець виникло 1910 року. А в травні 1911-го тут засновано його районну філію. Серед засновників знаходимо ім’я відомого письменника Леся Мартовича, якого обрали секретарем філії, а Головою став адвокат К. Бірецький. 1912-го в районну філію “Просвіти” входило близько 30 осередків і було 158 членів. Стараннями товариства побудовано Народний Дім.

Заслуговує на увагу історія заснування і діяльності “Просвіти” у с. Ставчани, позаяк Голова осередку ТУМ ім. Т. Шевченка з 1989 р. Наталя Яріш провела велику дослідницьку роботу і вида-

Обереги українства

ла книгу “Ставчани. Нарис історії села”. Читальня “Просвіти” в селі заснована 1912-го з ініціативи о. І. Божейка. Він і став першим Головою товариства. Писарем обраний О. Гірник, М. Дідик — скарбник, І. Дідик — бібліотекар, О. Кусьпіс, М. Кулик, І. Паррапоняк — заступники. Серед членів відділу також міський голова С. Фікташ. Під час війни все майно товариства знищили й розграбували, а дім, в якому була читальня, розібрали. Стараннями С. Фікташа читальню відновили вже в Громадському домі.

На відкриття пам’ятника Т. Шевченку у Винниках 1913 року “Просвіта” з-під львівського села Підбірки вислала кінну бандеру з 50 козаків. Перед Першою світовою війною до села прибуло кілька москвофілів зі Львова, але їхня робота, як свідчить дослідник історії села З. Брездєнь, “не вкорінилась, як не мали успіху спроби діяльності “Сельробу”. 1926-го “Просвіта” (тоді Головою був о. декан П. Пилипець) створює духовий оркестр, просвітняні організовують концерти, вистави.

Осередки “Просвіти”, навколо яких гуртувались українці, виникають у гострому протистоянні з окупантами і їхніми “обшествами Качковського”, “Сельробами”, “Стшельцями”, долаючи шалений опір і переслідування. Як приклад — село Черепин. Як писав у звіті від 16.05.1909 р. студент П. Каблак: “Черепин — це свідоме кацапське село. Щось 5 людей читає і пренумерує для себе “Русское слово”... навіть маленькі діти вміють щось сказати на “українцев”, а доглядач чи послугач домініканців, які там мають свої добра, грозить вивішенням українців. Читальня Качковського була за попереднього священика-кацапа, але той винісся і читальня упала. Українська справа стоїть там слабо. Там треба би закласти читальню “Просвіти”, щоби дати хлопам наші книжки...” 5 лютого 1926 р. селяни О. Машталір, М. Пердала, М. Швець, І. Вільховий звернулися до Високого Намісництва про надання дозволу на закладення читальні “Просвіти”. 23 березня такий дозвіл отримали. Установчі збори відбулися 4 квітня. У керівний виділ увійшли о. Цембровський, О. Машталір, Йосип, Олекса та Петро Наконечні, А. Сорока та ін. Робота в селі поживалася. Вже наступного року аматорський гурток поставив 3 вистави, провели фести-

ни, концерти й інші заходи. Діяльність “Просвіти” під керівництвом о. Цембровського настільки прогресувала, що вже 1933 року мали доходу з концертів і вистав 1607 зол. Поступ читальні не подобався прихильникам москвофільства, вони вимагали усунути від праці о. Цембровського. 30.06.1936 р. до Митрополичої консисторії надійшов донос на о. Цембровського. Вже 1938 року “Просвіту” очолював Й. Вільховий, але товариство проіснувало недовго. Спочатку в Черепин прийшли одні визволителі, потім селян прийшли “визволяти” інші, і громадські організації припинили своє існування. 1942 року почався голод, частина селян у пошуках продуктів йшла

стокого переслідування зазнавали активісти “Просвіти” й інших громадських організацій після того, як припинили боротьбу УГА і наші землі підпали під протекторат Польщі. Особливо шаленіли польські власті, упокорюючи українців, під час ганебної пацифікації. Цю “операцію” проводили регулярні частини війська. Національно свідомих громадян піддавали жорстоким езекуціям, людей забивали до смерті. У с. Гаї поліція закатувала до смерті 18-річного Михайла Тютяка з Гаїв і 17-річного Матвія Параньку з Чижикова. Про ці “подвиги” повідомив світу американський журналіст Неглі Барсон у газеті “Чикаго дейлі ньюз”. “Наслане на Підбірки польське військо, —

З ініціативи “Просвіти” відзначили 600-річчя с. Лісневичі

на Волинь, багато молоді забрали на роботи до Німеччини. Ввечері 22.03.1944 р. в село ввірвалася польська боївка, почалася жорстока розправа над свідомими мешканцями. В хаті священика замордували Олександру Цембровську, а самого о. Августина волочили возом аж до лісу Тарасів за Лопушною. Там, у stodolі лісника-поляка М. Огоновського розстріляли, закатували, закололи багнетами понад 100 невинних мешканців навколишніх сіл, зокрема й о. А. Цембровського.

Великої шкоди “Просвіти” завдала окупація Галичини російськими військами 1914 року. Знищили або пошкодили пам’ятники і пам’ятні знаки, розгромили читальні, з яких вилучили чи спалили книжки, часописи, інше майно. Сотні священнослужителів, громадських і церковних діячів, зокрема й Митрополита А. Шептицького депортували в Росію. Багато родин, що піддалися агітації москвофілів і батюшок, у пошуках кращої долі виїхали на Велику Україну і до Росії. Жор-

стає 3. Брездєнь, — поліція і тамешні агенти знищили господарства Григорія і Костя Брездєнів та М. Палажія, здемолювали кооперативу й побили людей. Актом пацифікації поляки викликали проти себе ще більшу ненависть. Вороже ставлення українців посилювалося ще більше після втрати у Львові Біласа й Данилишина”.

Лиховісім смерчем пронеслася над Галичиною визвольна місія радянських військ 1939 року. Визволителі поводитися не як “єдинокровні брати”, а як жорстокі окупанти чи татарська орда. Громадські організації ліквідували, активістів і просто освічених громадян вивозили до Сибіру чи винищували і не тільки в тюрмах на Лонцького, Замарстиніві, Бригідках...

Напередодні приходу німців у містечку Ширець енкаведисти влаштували криваву розправу. Під безперервний гул трактора мордували 26-х молодих людей. Їх знайшли з відрізними вухами, носами, з забитими в голови, в очі цвяхами, повіреними ніздрями. Про це нині свідчать експонати музею, створеного на місці колишньої катівні стараннями товариства української мови ім. Т. Шевченка “Просвіта” і світлої пам’яті о. Степана Гриньківа. Німі свідки цього — поставлені, насипані, споруджені майже в кожному селі могили, пам’ятні знаки і хрести як пам’ять про жертв жорстоких репресій і борців за волю України. Чи знають про все це і чи хочуть знати ті, хто нині встановлюють пам’ятники катам України, намагаються реанімувати колишні “порядки”, ратують за відновлення союзу братніх народів, у якому українцям відводиться роль покійного бид-

Просвітняні с. Поршни. 1907 р.

ла. І чи усвідомлюють ці “времешники”, — до яких наслідків це може призвести?!

Але “Просвіта”, її ідеї живили дух народу, запалювали вірою. Іскра надії то пригасала, то роздмухувалася з новою силою. Невипадково виникло в кінці 1980-х Товариство української мови ім. Т. Шевченка як спадкоємець “Просвіти”.

Осередки на Пустомитівщині почали організовуватися на початку 1989 р.

20 серпня 1989 р. в РБК відбулася установча конференція регіонального товариства української мови. На запрошення прибули Роман Іваничук — голова обласної організації ТУМ та його заступник Михайло Косів. Конференція обрала 29 членів Ради і керівний колегіальний орган у складі п’яти осіб: З. Гаєцький, О. Городній, О. Колесник, В. Пацюрко, М. Шабаковський.

19 листопада 1989-го на розширеному засіданні Ради регіонального товариства вирішили створити районну організацію, враховуючи значну кількість осередків, які були створені. Це рішення затверджено на районній конференції 17 грудня 1989 р. Головою районної організації обрали Зиновія Гаєцького, відповідальним секретарем — О. Колесника, Головою міського осередку — Михайла Шабаковського. І на січень 1990 р. первинні осередки діяли в 28 населених пунктах, у десятках установ і підприємств, налічували понад 2 тисячі членів. Більшість із них взяла участь у живому ланцюгу “Українська хвиля”. ТУМ ім. Т. Шевченка вже в перші дні і місяці своєї діяльності проявив себе у добрих справах відродження національних і духовних традицій, утвердження української мови, відновлення історичної пам’яті. “Найголовнішим, найвищим здобутком ТУМ ім. Т. Шевченка, — зазначено у Звіті від 12.08.1990 р., — є те, що воно й надалі утверджує ті надбання, ті національні традиції, які започаткували в кінці XIX—на початку XX ст. національно-патріотичні організації”.

Силами активістів у районі впродовж перших років діяльності відновлено або заново споруджено 35 пам’ятних знаків, хрестів, насипано могили Січовим стрільцям, воїнам УГА і УПА, споруджено 13 пам’ятників загиблим за волю України, жертвам сталінських репресій.

До 1989 р. в районі збереглося 5 пам’ятників Т. Шевченку: в Лисиничах (1911), Горбчах (1914), Чижикові (1956), Товщеві (1959), Звенигороді (1966). З 1989 р. збудовано ще 11: в Давидові (1989), Попелянах (1990), у Пустомитах відновлено 21.10.1990 р. на місці зруйнованого в 1914 р., Шоломині (1990), Щирці (1991), Ямполі (1992), Оборозині (1993), Гаях (1994), Сокільниках (1996), Підберізцях (2000, у с. Зубра (2012, за кошти, зібрані Б. Дубневичем).

Минули роки, Україна виборола свою незалежність. Зусиллями багатьох поколінь патріотів України вона була здобута і проголошена 24 серпня 1991 року. Проте проблеми, які віками стояли перед українцями, досі залишаються актуальними й не вирішеними.

В статті використано матеріали краєзнавців В. Лаби, Б. Закалика, а також дослідження юних краєзнавців із шкіль району, свого часу представлені на конкурс “Історія “Просвіти” мого села, міста”.

Нещодавно в одній із українських газет з’явилася публікація С. Грабовського “Знову Україна без українців”. Про неї слушно згадав **П. Мовчан, голова Товариства “Просвіта”**, коли вдався до аналізу мовної політики нинішньої влади. Мав рацію автор, який, опираючись на історію формування європейських націй, зазначав, що їхнє формування відбувалося навколо певного етнічного ядра, а фундаментом національного життя був, є і залишається “спільний єдиний культурний код” — в основі якого єдина національна мова. Саме тому нинішні московські варвари з підмогою внутрішніх антиукраїнських сил все ширше розгортають наступ на українську мову. Бо знають, що знищити державу можна тоді, коли буде знищена мова титульної нації.

У цій ситуації націоналізм як державна ідеологія набуває вирішального значення. Як взірць — Індія, яка здобула незалежність і за кілька десятирічків вийшла у світові держави, або Ізраїль, відроджен-

ня національної мови якого детонувало побудову власної держави.

Україна впродовж віків протистояла спочатку царському, потім ленінсько-сталінському, нині путінському деспотизму, які з нечуваною жорстокістю душили і нищили мову нашого народу. Але ми вистояли, виборовши омріяну десятками поколінь державну незалежність. Тепер наше рідномов’я, про яке багато писав Іван Огієнко, знову під загрозою: ми або вистоятимемо, або зникнемо як нація. Витіснення української мови з інформаційного простору, обезкровлення (через нефінансування) культури, нищення національної освіти — це ті загрози, які можуть привести нас до національної катастрофи.

Методична, підступна антиукраїнська мовна політика ускладнила й до цього не кращу ситуацію всередині країни, **говорив перший заступник голови УНП І. Заєць**, розділивши Україну на антагоністичні регіони. Це велика небезпека для української держави, для нації. Нинішні

Кордони мови — кордони держави

Сьогодні в Києві відбувається форум “На захист української мови і державності”

наційній раді загальнонаціонального форуму “На захист української мови і державності”. Координаційна рада буде постійно діючою і підтримуватиме тісні зв’язки з усіма спорідненими рухами в Україні, не лише в Києві.

Форум — це не якась разова акція, яку відбудемо й забудемо. Ми розробили положення про Координаційну раду, яка відкрита для всіх. Хочемо, щоб у її роботі брала активну участь уся опозиція, представники комітетів гуманітарної сфери у Верховній Раді: з питань освіти, культури, прав людини. Дуже важлива складова нашого руху — це українці за межами України. Якщо не буде України

мислителі, інтелектуали розглядають мову як дім буття. Є мова, є нація, є дім буття, є своя держава. Отже, збереження мови — це майбутнє для кожного із нас. Нинішня політика режиму Януковича, який грубо порушив не одну 10 ст. Конституції — це руйнування національної ідентичності, української держави.

Протистояти ворогу можна лише об’єднаними силами — політичної опозиції, громадських організацій і народу. На цій тезі акцентував увагу **доктор юридичних наук В. Василенко**. Він на конкретних фактах показав, як розгорталося нищення мови на вимоги Москви, починаючи від Кучми і закінчуючи Януковичем.

О. Кляшторний, заступник голови ГО “Українська справа”, заупинився на організаційно-політичних моментах наступного форуму. Він мусить бути постійно діючою структурою, яка поширюватиме свій вплив на всі терени України. Треба активніше використовувати юридично-правові важелі тиску на владу, поєднуючи їх з акціями гро-

мадського спротиву. Недавні події в парламенті, коли розглядався мовний закон Ківалова—Колесніченка, показали зрадливість частини опозиції. Тому вирішальне значення у захисті мови належить саморганізації громадян.

По закінченні учасники прес-конференції відповіли на запитання журналістів. Відчувалося, що колеги втомилися від численних декларацій щодо захисту мовних прав громадян України і чекають рішучих дій від громадських організацій, насамперед від парламентської опозиції. Але, як сказав голова Товариства “Просвіта”, по-перше, ми готові до нового майдану, але треба використати всі можливі правові важелі впливу на владу; по-друге, загрозлива ситуація в країні потребує як ніколи об’єднання зусиль усіх проукраїнських сил, щоб виступ не закінчився черговим розчаруванням і остаточною зневірою громадян в існуванні незалежної і демократичної України.

Вл. інф.

Закінчення.
Початок на стор. 1

Наша молодь ототожнює себе з нашою землею і державою. Саме участь молоді в русі захисту української мови, як захист права жити в демократичній і незалежній Українській державі, що задекларовано й гарантовано Конституцією, дасть нам перспективу. Без молоді не станеться загальнонаціонального руху. Якщо це справа тільки неширокого кола свідомих українців, то марно в найближчому часі очікувати торжества справедливості. Тож молодіжний патріотичний рух мусить отримати нашу максимальну підтримку. Не міряймо, малі це чи великі справи — головне, що молодь діє, вона не байдужа. Їхні представники будуть також мати свій голос і вплив у Коорди-

тут, то Україна зникне й там, за кордоном. Голос українських діаспор, українських груп, що є складовими частинами інших держав, їхня думка тут дуже потрібні.

Робоча група підготувала кілька документів, із якими читачі “СП” ознайомляться в наступному числі. Насамперед — це звернення до президента, який уперто не виконує своїх обіцянок як гарант Конституції, як той, хто проводив робочу нараду з представниками української інтелігенції, обіцяючи, що будуть зроблені зміни, які припинять дію одіозних статей антиконституційного закону Ківалова—Колесніченка. В. Янукович досі не використав свого права законодавчої

ініціативи. Так само нема обіцяної програми розвитку та функціонування української мови як державної. Зате є реальна загроза ярма Митного союзу, потурання провідникам “руського міра” в Україні.

За такої діяльності влади та відсутності справді масового протистояння Україна не відбудеться як держава. Почнімо із справді загальнонаціонального руху проти тотальної русифікації. Це і є головна тема чергового форуму захисників української мови як основи нашої державності в Міжнародний День рідної мови. Держава як мова і мова як держава!

Павло МОВЧАН

Вітаємо, друже!

Голові Запорізької обласної організації Конгресу українських націоналістів Василю Тимчині у святковий день Стрітіння 15 лютого 2013 р. виповнилося 80!

ним механіком цеху мінеральних добрив і кислот Роздольського гірничо-хімічного комбінату, начальником технічного відділу, головним інженером Каховського дослідно-експериментального заводу Міністерства водного господарства України (1970—1984 рр.), начальником Управління промислово-технічної комплектації, головним технологом тресту “Запоріжводбуд” (1984—1992рр.), а з 1992 по 1995 рр. працює Уповноваженим комітетом соціального захисту військовослужбовців при Кабінеті Міністрів України в Запорізькій області.

Із 1989 року активно займається громадсько-політичною діяль-

ністю. Громадяни, які не були переобтяжені комуністичною ідеологією, об’єднували навколо себе людей демократичних поглядів, створювали громадські осередки української мови, руху, захисту навколишнього середовища. Василь Тимчина — один із організаторів відродження Українського козацтва. На підставі Указу Президента України від 5 січня 1995 року Гетьманом Українського Козацтва йому присвоєно звання полковника.

Із 1995 року розпочалася робота зі створення в Запорізькій області партії Конгресу Українських Націоналістів. У травні 1995 року його обрали головою секретаріату Запорізької обласної організації, а з січня 2000 року — головою Проводу 300 КУН.

Активну роботу проводить Василь Тимчина як член правління обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, заступник голови Товариства “Україна Світ” та заступник голови Запорізької Кошової Управи Братства ОУН—УПА. Він досить активний дописувач, порушує у своїх дописах злободенні теми суспільного і політичного життя в Україні і в області. Автор статті про відродження Запорізького козацтва в нашому краї в Енциклопедії українського козацтва.

Члени Братства ОУН—УПА, КУНУ і “Просвіти” щиро вітають ювіляра і зичать йому здоров’я та гараздів.

З роси і води, шановний Друже!

Провід 300 КУН, 300 ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Запорізька Кошова Управа Братства ОУН—УПА

Фото Катерини Тарасюк

Микола СЯДРИСТИЙ: «Ми живемо при радянській владі, яка переодяглася»

Видатний українець Микола Сядристий відомий усій планеті як незрівнянний майстер мікромініатюри. Багатогранність його натури — в біографії. Освіта художня і сільськогосподарська, працював агрономом, інженером. Має звання майстра спорту СРСР і титул абсолютного чемпіона України з підводного спорту. А ще — поет, автор пісень, книжок “Чи важко підкувати блоху” і “Таємниці мікротехніки”.

Про творчість Миколи Сядристого знято документальний фільм “Між ударами серця”. За часів Незалежності Микола Сядристий постав як самобутній і серйозний дослідник історії. Предмет розвідок — витоки, сутність, природа тоталітаризму. Підготував рукопис, який чекає на видання окремою книгою. Частина досліджень Миколи Сядристого стала основою виставки, присвяченої Голодоморам в Україні, що демонструвалася в Києві, областях України, за кордоном.

Нині в Музеї мікромініатюр Миколи Сядристого на території Києво-Печерської Лаври діє нова виставка “Історико-політичні витоки комуністичного терору”.

Наші кореспонденти Петро АНТОНЕНКО та Євген БУКЕТ спілкувалися з Миколою Сядристим у музеї, де демонструються його неперевершені роботи та історичні розвідки.

— **Миколо Сергійовичу, Ваш музей мікромініатюри унікальний, адже такого не побачиш ніде в світі. В чому унікальність Вашої нової документальної виставки, яку невідому раніше інформацію Ви віднайшли?**

— У ХХ столітті комуністичний і фашистський режими знищили 150 мільйонів осіб. Це перша виставка після розпаду колишнього СРСР, яка визначає, що таке комуністично-фашизм, що давно існує в суспільстві, але ще й досі не визначений істориками. Суспільство інтуїтивно добре розуміє, що це за явище, але історики комуністично-фашизму як єдине ціле не розглядають, бо вони плавають по поверхні історичної реальності, не заглиблюючись у справжні знання. І їх можна зрозуміти — вони перебувають під впливом літератури, яку пишуть “продажні” історики, соціологи, політологи.

Найвидатніший дослідник комуністичного терору і голоду Роберт Конквест написав дві книги, завдяки яким про голод знає світ: “Великий терор” і “Жнива скорботи...”. А 1999 року, незадовго до смерті, написав ще одну працю — “Роздуми про втрачене століття”, де говорить про тих, хто прийшов до влади на території колишнього комуністичного табору. А до влади прийшли гірші із комуністів та КДБістів, які об’єдналися з криміналітетом і захопили народне добро: заводи, фабрики, землі й роздали їх своїм дітям, онукам, коханкам. Тепер вони охороняють троянди на території своїх замків і кажуть про демократію. Часто історики, які обслуговували ту систему, і зараз провідні.

— **Як Ви дійшли таких висновків?**

— Я не випадково був чи не першим, хто ще 1990 року на міжнародному симпозиумі, присвяченому Голодомору в Україні, чітко заявив: голод був запланований Леніном, як кінцеве вирішення селянського питання, а Сталін його виконав. Після цього через місяць у “Сільських вістях” з’явилася стаття Юрія Шаповала, в якій він писав: “Сьогодні величезною помилкою чесних і порядних представників суспільного загалу буде довірятися новоявленим пророкам антиленізму, які на власний, вельми далекий від об’єктивності смак тлумачать Леніна, його життя, його ідеї... Якщо послухати Сядристого, то вже на другий день після Жовтневої революції було вирішено, хто повинен бути знищений, хто повинен залишитися в живих”.

Там же йшлося про те, що я говорив на симпозиумі щодо ставлення більшовиків до культури: “Він розмірковує навколо того, чому більшовицька система завжди виступала проти будь-якої національної культури. Але це просто непорозуміння для людини, яка бодай трохи знайома з фактами”. Я був добре знайомий із фактами. Ви ж бачите на цій виставці жакливі тези Леніна про національну культуру.

— **Повернімося на кілька десятиліть назад. Що спонукало Вас до прозріння, гострого критичного погляду на всю фальшиву комуністичну систему?**

— 1960 року я робив портрет Леніна. Вважав, що це, як тоді говорили, “самый человечный человек”. Вчитався у його твори. Був вражений, коли він писав, що селян треба розстрілювати краще, ніж це робиться, “щоб берегти патрони”. Поступово зрозумів, що більшовицький терор вигадав зовсім не Сталін. Коли писав той портрет, пішов до викладача кафедри марксизму-ленінізму нашого Харківського сільгоспінституту. Він каже: “Знаєш що, Миколо, ти ще молодий, нікому про це не говори. Може, колись настануть інші часи...” Я врешті зрозумів: усе, що нам говорили про Леніна, — брехня. І коли в часи перебудови дехто почав “повертатися до Леніна”, я побачив, наскільки брехня окупувала Україну. “Повертатися до Леніна”, який заклав основи терору? Саме Ленін висунув тезу про те, що маси не витримують постійного терору, він повинен бути “хвилювим”, тобто хвилями. Або ще одне твердження: чим більше більшовики розстрілюють релігійних діячів, тим краще, треба, щоб це запам’ятали на десятки років.

— **Ви досліджували все це ще задовго до перебудови, у 60—70-ті роки. Це було доволі небезпечно...**

— Не вдаватиму з себе героя. Та дивувало, чому люди все те не читають. Врешті, я ж їздив із виставками по світу, спілкувався з цікавими особистостями — емігрантами, дітьми, онуками колишніх дворян. Я зрозумів, що просто “тупий”, і треба знати історію. Розуміння того, що було, — найкращий ключ для розуміння тих, з ким я зустрічаюся. Мої співбесідники за кордоном завжди прагнули скинути на мене різну інформацію про своє життя і своїх батьків, розповідали, як потрапили за кордон. Вони говорили з таким почуттям, що коли не розкажуть це, їм буде важко жити. Ностальгія — страшне від-

чуття туги за батьківщиною, де або вони жили, або їхні батьки, і де вони ніколи вже не житимуть. Ностальгія — це щось таке, що знаходиться поза свідомістю. Є навіть таке твердження, що людина, яка знає якусь важливу таємницю, не може померти, поки не розповість її комусь.

Не так давно був у Канаді. Через мою виставку пройшло близько 60 тисяч відвідувачів. По кілька разів на день вислуховував людські сповіді.

— **І на Всесвітніх виставках, в яких Вам випадало брати участь, і на інших акціях за кордоном, напевно ж, були люди з наших спецслужб?**

— Безумовно, розвідники, агента. Але з десятка таких людей один-два були дуже серйозними, які думали набагато глибше, ніж усі наші дисиденти. А серед наших дисидентів були націонал-комуністи, натуральні! Іноді серед чекістів були державники, які розуміли трагедію народу, та вони були загратовані в глибині себе. Буваючи по півтора-два місяці за кордоном, бачиш цих людей ближче.

— **Не боялися робити і зберігати ті записи, що стосувалися тоталітаризму?**

— У мене зібрався гігантський архів, у найдавніших записів уже й папір пожовк.

— **Вам хотілося поділитися цими дослідженнями з кимось?**

— Взагалі треба було бути обережним. Ділився, але не з усіма підряд. Наприклад, Станіслав Тельнюк, чудова людина, Петро Засенко. У мене разів зо три бував Василь Стус, думаю, йому порадив це Тельнюк. У гостях у мене бував Стельмах із дружиною. Навіть у КДБ в мене були такі знайомі, з якими можна було поділитися своїми дослідженнями. Був такий Андрій Маркович Коломієць, начальник тодішнього Шевченківського КДБ, показував мені доноси. Казав: “Зараз суспільство знаходиться в руках політичних повій і бандитів”.

— **Цікаво, що ж писали на Вас у тих доносах?**

— Писали, що я негативно відгукувався про керівників партії та уряду, особливо про Брежнєва, Суслова, також погано — про Грушевського, одного з керівників Радянської України. Пригадую, як ми ходили зі Стусом по Хрещатику. Він ніколи не говорив про політику. Таке було враження, що як школяр, такий відвертий хлопець. Скоріше

міг говорити про якогось данського філософа, ніж про політику. Кілька разів був у мене вдома Іван Кавалерідзе, ось із ним ми говорили дуже серйозно. Маю величезну бібліотеку світової поезії. До речі, коли вдосталь начитувався отой марксистсько-ленінської літератури, то, як протиотруту, завжди читав поезію. Отож даю Кавалерідзе книгу поезій Василя Симоненка, прошу знайти там його улюблений вірш й поставити поруч автограф. Кавалерідзе вибрав вірш “Відійде в морок підле і лукаве...” і підписався: “1968 рік, Іван Кавалерідзе”. І дописав: “Вам, Миколо, ці зустрічатимуться ще не раз, тож тримайте спокій”. Цю книгу з таким же проханням я давав Анатолію Солов’яненку, Євгенію Мірошніченко, Юрію Ілленку. Наприклад, Ілленко вибрав вірш “Люди прекрасні, земля, мов казка...” і написав мені ду-

мислення, тому потрібно працювати у кількох напрямках.

— **Великий резонанс мала Ваша виставка до річниці Голодомору, присвячена цій трагедії.**

— В Українському домі її відкривав президент Ющенко, потім її показали по всій Україні. Коли пізніше вона демонструвалася в Угорщині, їхня Спілка журналістів організувала мені зустріч в одному з готелів. Було 150 осіб, бізнесмени, історики. Дві з половиною години відповідав на запитання. До організації виставки долучилася українська громада Угорщини на чолі з Ярославом Хортні. Саме завдяки ініціативі цієї громади парламент Угорщини ухвалив рішення про визнання Голодомору в Україні геноцидом проти нашого народу.

Із успіхом відбулася ця виставка і в Афінах. Були члени парламенту, посли багатьох держав, релігійні діячі. Я провів велику роботу з висвітлення цієї трагедії нашого народу. Але, попри все, я й досі в якомусь таємничому “чорному списку” дослідників, який склали ті, що раніше були консультантами ЦК Компартії і КДБ.

Адже без їхньої передмови не виходить жодна фундаментальна книга. Приміром, книга про голод і терор, але в ній Ленін не згадується взагалі. Просто неймовірно! Це можна порівняти з тим, якби найкращий дослідник нацизму Збінек Земан не згадав у своїх працях про Гітлера, чи Ернст Нольте, найвідоміший дослідник фашизму, написавши “Фашизм у його добу” — величезну книгу про італійський фашизм, — не згадав у ній Муссоліні. Неможливо таке! А у нас пишуть про терор проти селян і не згадують Леніна, який вважав, що головний ворог його людей, яких він привіз із Швейцарії, — селяни (80 % населення). Може, й зараз ми живемо за радянської влади? Не задумувалися?

Гірші із комуністів і КДБістів, які спільно з криміналітетом захопили владу, зараз використовують термін “Сталінізм”. Цей термін вигадав Троцький, аби виправдати себе й Леніна. А новітня “радянська влада” впилає його в голови постсовєцьких рабів... Його вдало підхоплюють романтики із-за кордону...

Серед комуністів теж були романтики, наївні люди. Деякі навіть виступали проти дій партії. Їх зразу ж відправляли на Соловки або

Пам’яті Олександра Гріна.
Довжина фрегата 3,5 мм

же гарне побажання. Я міг бути відвертим із доволі вузьким колом близьких людей.

— **Захоплюєтеся поезією, пишите вірші. Чи можна їх десь почитати?**

— Незабаром побачить світ дебютна збірка моїх поезій “Мить”. Із 1953 року пишу вірші російською, українською. Поезія — річ божественна, вона має елементи ідеалізму, адже саме в ній закладені основи світу, про який мріють люди, але не можуть досягти. На виставці мініатюр люди з величезним захопленням читають поезію, яка їй доповнює — вірші присвячені кохання, смерті, владі, невідворотності кари, швидкоплинності буття. Політика і поезія в моєму житті йшли паралельно. Адже є такий психологічний принцип — коли людина вивчає щось одне, вона заціклюється на цій проблемі і звужує своє

розстрілювали. Деякі з них навіть стрілялися від розпачу, зрозумівши справжнє єство Партії. Насправді ніякого “Сталінізму” не було, а був ленінізм у виконанні Сталіна. Адже для Леніна ворогами були селяни. Відомо, що найбільша заслуга Сталіна в тому, що він виконав стратегічний план Леніна. Який план? Відкрийте 43-й том ленінських творів на 401-й сторінці і прочитайте: “Бій проти селян, такий, якого ще не бачив світ, буде в 1931 році”. Але, якщо ви перелопатите усі книжки, що написані за 20 років у Незалежній Україні, то ніде не знайдете бодай натяку на те, що саме Ленін визначив рік удару “для остаточного вирішення селянського питання”. І справа тут навіть не в “продажності” сучасних істориків. Адже обманна сама система, що спотворює і приховує факти. Селянство, що повстало навесні 1921 року, дало зрозуміти Леніну, що він довго не протягне. У статті про продподаток Ленін пише: “Грунт вислизає з-під наших ніг. Ми довго не втримаємося, тому ми повинні розгорнути червоний терор. Буде або він, або терор фашистський. Середини немає”. Незважаючи на очевидність факту, що саме Ленін вирішив час вирішення “селянського питання”, як Гітлер — єврейського, всі патякають, що “немає документів, які б пояснювали, чому Сталін воював проти селянства”.

Ця виставка — велика і страшна візитівка ХХ століття, яку породив Ленін. А Сталін лише був вірним ленинцем. “Сталінізм” вигадали тільки для того, щоб відвести удар від Леніна і виправдати ту партію, яка вийшла з комуністичних коридорів. От і весь секрет — дешевий і лежить він на поверхні.

— **Методика терору в нацистів і комуністів не відрізнялася. Довести це мовою документів — основна ідея Вашої виставки?**

— На виставці представлено комуністично-фашизм у дії. Гітлер каже, що він навчався у марксистів: “Я вивчав їхні методи і в цьому вся сутність націонал-соціалізму”, “Зробити революцію в Європі, так, як її зробили в Росії не можливо, бо на заході суспільство знаходиться в культурному рабстві”. Тобто, в Європі немає такої кількості дурнів, яка є в Росії чи Україні. Тому там дурачити суспільство дуже важко. Муссоліні у своїх працях посилається на Леніна, Геббельс каже, що в Європі є лише дві геніальні людини — Ленін і Гітлер. Вони створили новий тип державності. Цитую: “В політиці моралі немає, є лише доцільність” (Ленін), “Комуністи взагалі не проповідують жодної моралі” (Маркс), “Політика не визнає жодних моральних законів” (Гітлер).

Багато з того, що говорив Гітлер у своєму товаристві за пивом, що він писав, із чим виступав на мітингах, я знаю напам’ять, так само як і думки Леніна, Маркса, Енгельса, Геббельса, Муссоліні та багатьох інших. Здається, ніби це все говорить одна людина, але я всюди зазначив джерело цитат, рік видання, том, сторінку. Насправді між Ленінім і Гітлером немає ніякої різниці. Відмінність лише в тому, що у Гітлера були ворогами євреї, бо на чолі Веймарської республіки були євреї: Курт Ейснер, Фрідріх Еберт, Вальтер Ратенау, Філіп Шейдеман та інші. Вони перешкождали Гітлеру захопити владу. Згодом ненависть Гітлера до євреїв-керівників Веймарської республіки та інших тогочасних політичних течій пере-

росла в загальну ненависть до цього народу, навіть до тих його представників, які не мали до політики жодного стосунку.

Також тут представлено величезну кількість висловлювань Леніна проти селянства як ворогів: “Селянство по своїй природі тяжіє до вільної торгівлі, що є величезним злом”, “Боротьба з селянством по

Портрет-барельєф Тараса Шевченка (3х3 мм).
Вирізблено з тернової кісточки

витраті сил і часу у нас буде більш тяжкою, ніж боротьба з Денікіним, Колчаком, гвардійськими генералами”. Тобто, це була люта ненависть у багатьох словесних варіантах. Я виписав, що говорив Ленін про свій народ. Коли все це читаєш, стає зрозуміло, що комуністичний фашизм існує вже давно і це справедливий термін.

Усі ці цитати взято з літератури, яка є в багатьох бібліотеках, але книг зараз ніхто не читає. Протягом 45 років я перелопатив всі твори Леніна, Гітлера, Маркса, різних філософів, яких Ленін або знищував, або виселяв, деякі з них навіть перехворіли на марксизм. Ленін сам говорив, що близько 2 мільйонів людей покинули Росію. Можна довго перераховувати приклади. Наприклад, Володимир Вернадський. Я даю висловлювання із його щоденника: “Грабіжники, бандити виступили на поверхню”. А звідки вони з’явилися? Ось і пояснення. Цитую Леніна: “Ми повинні організувати для своєї справи лакеїв, волоцюг, босяків і повій”. Зрозуміло, що вони повинні вступати до нашої партії, а не навпаки”. Тобто я демонструю тут усю ідеологічну ворожість до людей, яку проповідував Ленін. А Муссоліні й Гітлер, між іншим, вважали себе його учнями.

Також тут представлено листи звичайних людей про голод, яких я перелопатив також величезну кількість. Коли їх читаєш, стає зрозуміло, що це була не хлібозаготівля, а відбирання останнього: хліба, зерна, кукурудзи, квасолі, збіжжя витягали з-під подушок, у немовлят із колик. Між цими листами — фотографії тих років, які пояснюють обивателю те, що писали люди. А з іншого боку все те, про що вони писали, — знаходимо у Леніна, Гітлера й Муссоліні. Тобто вся моя виставка — цільна політико-соціальна конструкція, яка говорить про зв’язок між висловами вождів і тим, що виконували їхні піддані — бандити, грабіжники, конокради, повії, що вони робили з людьми. Тому ця об’єктивна виставка страшна.

— **Ви вивчили величезний масив праць, документів про тоталітарні режими і Вас важко чимось здивувати. І все-таки, щось вразило особливо?**

— Вражає тупість українського суспільства. Ми й надалі живемо за радянської влади. І цього не розуміють навіть наші видатні діячі.

Що я зрозумів, вивчаючи історію? Історія — це величезні перегони людських мас історичною саванною. Якось прочитав і здивувався, що на Кавказі овець пасуть гірські барани. У нас це, для порівняння, — політичні діячі, які ведуть овець у пошуках іншого пасовища, за щастям. Ось отак і Ленін, який приїхав із Цюриха, зі Швейцарії, за німецькі гроші, заявив уже після революції на з’їзді комсомолу: всі, кому не більше 35-ти років, будуть жити при комунізмі і у кожного в містах будуть туалети із золота. Туалети із золота у нас уже є, а комунізму не видно. Тобто, історія — перегін народних мас “компенсаціями”: це така статистично агресивна меншість, яка є в будь-якому суспільстві. На політичній арені вони вибивають один одного. У Леніна це Іоффе, Чичерін, Зінов’єв, із яким вождь був у знаменитому “шалаші” під Петроградом.

— **А де ж була національна еліта?**

— На Соловках. Ленін почав терор, Сталін продовжив. На Х з’їзді компартії було ухвалено абсолютно секретну інструкцію з боротьби “з усіма видами фракційності”. Почитайте Леніна, який писав, що “диктаторська влада і одновладдя не протирічать радянському демократизму, воля сотень тисяч людей повинна підкорятися волі одного”.

— **Чому Ви говорите, що ми й далі живемо за Радянського Союзу?**

— Це не я так кажу, це говорив Роберт Конквест. Те ж говорив і Мейс, і Маняк, геніальний дослідник. Його книга-меморіал “Вінок безсмертя”, видана у перебудову, але ще за СРСР, 1988 року, знищувалася. У цій книзі Маняк згадує, як до нього прийшов один відомий нині історик і попередив, щоб автор не писав про Голодомор.

Комуністична ідеологія в Україні й сьогодні живе, процвітає, її підтримують ті самі історики, які обслуговували Радянський Союз.

— **Що Ви скажете про ідею люстрації, тобто очищення влади від апологетів і прислужників колишнього комуністичного режиму?**

— Це треба робити. Але суспільство мстиве, і коли оприлюднити, що у когось батько був КДБістом, і “здавав” людей, то це може викликати проблеми для його дітей. Але якщо його рід й надалі працює на цю систему, то я б все те оприлюднив. У нас є такі випадки, коли і батько працював у тій системі, і син зараз має владу над малоросами.

Яка тут роль Москви? Вона вважає, що потенційно володіє Україною. Так воно і є. У нас тут працює російська розвідка, вона діє у Вер-

ховній Раді, співпрацює з багатьма нашими олігархами, це не секрет. Бо ми покоління рабів, не маємо достатньої історичної самосвідомості, залишаємося в полоні брехні.

Уявіть, що ви інопланетянин і прибули до Києва. Аж бачите — стоїть гранітна скульптура. Запитуєте, хто це? Ленін. А хто це такий? Натискаєте кнопку космічної Вікіпедії і бачите, що він тричі посилав війська для загарбання України. У 50-му томі зібрання творів Ленін говорить, що “перелицювання” Червоної армії, що воювала тут, на український лад — першочергове завдання, аби обдурити “хохлів”. А чому він стоїть, біля нього ставлять намети, охороняють? Бо “хохли”... Довженко каже: “В чомусь найважливішому, в чомусь найсуттєвішому ми, українці, народ нікчемний, у нас нема поваги до самих себе”. А Шевченко? Ми про нього патякаємо скрізь. А як він сказав: “А ми дивились і мовчали і мовчки чухали лоби, німії подлії раби”. Або таке: “Ми серцем голі догола, раби з кардою на лобі, лакеї в золотій оздобі”. Як ще можна краще сказати? І все це триває: натовп, який хоче пожертви, поспати, зайнятися розпустою, хоче “хліба і видовищ”. І оця посткомуністична мафія провела на “нагінальному” рівні Євро, щоб між задницею, головою і м’ячем не було ніякої різниці. І при цьому ще й нажилися на будівлі стадіонів.

— **Люди розуміють, яким є стан нашого суспільства?**

— Люди все знають, але не можуть сформулювати своїх думок. Хоч відчуття цього є. Я отут, у своєму музеї, на виставці, спілкуюся щодня з багатьма людьми звідусіль. І вони мені говорять: “Як Ви точно висловлюєте наші почуття”. Кажу їм: “Так ви ж самі думайте. Не треба жити віцею, що не цікавиться історією. А якщо ви зрозумієте її і свій час, то будете людиною, вільною духовно”.

Люди ще перебувають у полоні колишньої ідеології, і в цьому драма. На натовп перетворюється ціла нація або держава.

Про це писали дослідники, психопатологи натовпу, Лебон, французький психолог, пророк, геній. У нього є книга “Психологія соціалізму”. Він описує, як житимуть за цього ладу. Абсолютно все передбачив. Це такі глибинні західні дослідники, як Тард, Сігеле. Дослідники натовпу.

Якщо у нас навіть грамотні люди пишуть нісенітницю, то можете уявити, на якому рівні решта суспільства. Це трагедія, що не підтримують задул зробити Музей Стуса. Це говорить про те, що наше суспільство глибинно хворе.

— **Вічне питання: що робити?**

— Суспільство формується в дитинстві, тому треба привчати молодь до правильного розуміння

історії свого народу. Молоді вражені документами цієї виставки, бачать, що вони підтверджують їхні підсвідомі передчуття. Студенти все схоплюють одразу. А от депутати?.. Знаєте, у Верховній Раді, може, осіб із 10 мають глибинне мислення, а решту нічого не цікавить. Демагоги. Живуть у своєму світі вигаданих промов. А от у молоді є здоровий скептицизм до всього, що їм говорять, пишуть. У них є потяг до правди, до свободи.

Виставку я зробив максимально доступною для звичайної людини. Щоб досягнути все, що представлено тут, не обов’язково бути фахівцем. Коли це читає будь-яка людина, у неї відбувається переосмислення дійсності. Люди розуміють, що їх обдурмили! Адже вони справжньої історії не знають! Проти них працюють ЗМІ, кожен день по телебаченню, в газетах виступи продажних соціологів, політологів у дорогих костюмах. Один цікавий момент. Усі ці політологи мають аж занадто розумний вираз обличчя, носять для солідності бороду, наче вони настільки зайняті своїми справами, що їм ніколи й підстригтися. Але вони абсолютно не мають жодних історичних знань. Це наклепані радянською системою агенти, консультанти, речники. Адже що таке КДБ? Це всього лише контрольний орган ЦК КПРС. Тому в їхніх промовах нічого надзвичайного немає.

Сьогодні в Україні три-чотири чесні газети, інші всі — продажні. Люди це розуміють і шукають істину, їх цікавить що відбулося, що сталося в наш час. А нічого надзвичайного. Ми живемо за радянської влади, яка переодяглася, а на чолі її стали гірші із комуністів і КГБістів, які обібрали народ і патякають про демократію. Колись один старий розвідник у Греції мені говорив: “Те, що почалося 1917 року не закінчилося, не дійшло до свого неминуче трагічного кінця”. Я говорю про це вже протягом 20 років, але тільки зараз деякі з політиків дійшли тієї ж думки. У одній із чесних газет читачі пишуть: “Ми вже приготували вила”. Селянський бунт стукає в двері. І такі попередження лунають кожного дня. Але олігархи не звертають на це уваги, хоча, оббираючи народ, вони самі риють могилу для своїх дітей і внуків. Адже ті жити в майбутньому тут не зможуть. Кожен знатиме, чийх батьків вони діти, якого саме бандита. Олігархи сьогодні повинні будувати школи, лікарні, вкладати в соціальну сферу, в культуру. Але жадібність бандитів побудована на принципі “в очах яма, а в гузі дна нема”.

Якби матеріали цієї виставки перечитали всі люди, то суспільство повністю змінило б думку про світ. На жаль, більшість перебуває на рівні футболу. Я, як колишній спортсмен, майстер спорту, абсолютний чемпіон по підводному плаванню, вважаю, що ця гра примитивна, хоч дуже ціную її як вид спорту. Коли говорять, що футбол — це ледве не національна ідея майбутнього, стає смішно. Національна ідея — коли люди розуміють, що з ними робиться, що з ними роблять і хто робить.

На виставках моїх відомих мініаторів було багато президентів, глав держав світу, зокрема, Хрущов, Ярузельський, Горбачов, глави Франції, Америки, Швеції. Не було лише українських президентів.

Така наша українська тенденція.

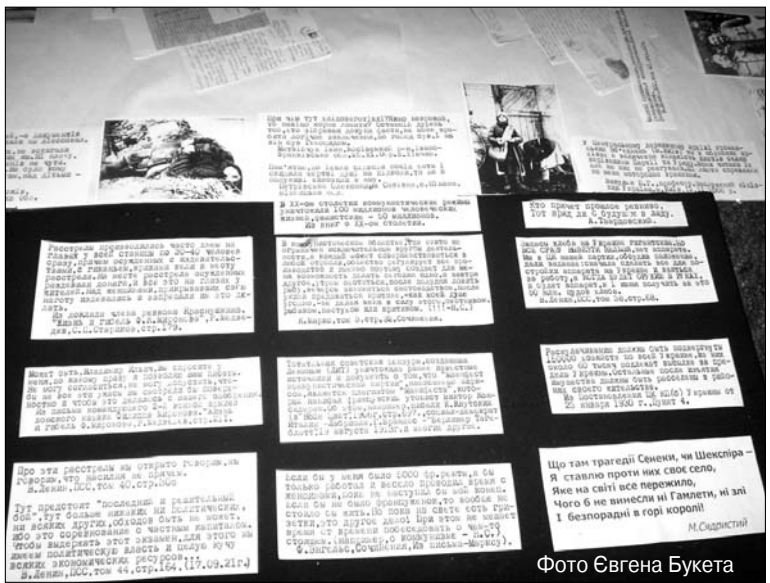

Фото Євгена Букета

Підготували
Петро АНТОНЕНКО,
Євген БУКЕТ

Петро Шкраб'юк

Богдан ЗАЛІЗНЯК,
м. Львів

Спочатку — три історії, які розповів автор книжки “В мінливій дзеркалі кохання” (назвавши її “енциклопедією любові”) Петро Шкраб'юк — письменник, науковець — доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАНУ, автор 20 книг поезії, документальної прози й сотень наукових статей та есеїв.

“Отож читайте! Впізнавайте себе і своїх ближніх”, — закликає читачів автор у вступному розділі — “Починаючи від Адама та Єви”.

Перша історія

“Вісім літ тому, — писав Желтков у прощальному листі до княгині, — я побачив Вас у ложі цирку, і тут же, в першу секунду, сказав собі: я її кохаю тому, що на світі нема нічого подібного на неї, нема нічого кращого, нема ні звіра, ні рослини, ні зірки, ні людини прекраснішої від Вас і ніжнішої. Ви ніби втілили всю красу землі...”

Желтков слав княгині Вірі Миколаївні Шейній листи, підписуючись Г. С. Ж. А в день її іменин передав через посильного золотий браслет, усередині якого пломеніли п'ять гранатів. Цей браслет, пояснював Желтков у супровідній записці, носила його прабабуся, потім — мати, а зараз він дарує іменинниці: “До Вас ще ніхто цього браслета не одягав”.

Віра Миколаївна показала той браслет своєму братові й чоловікові, і вони наступного дня знайшли незнайомця, повернули браслет, вислухали його зізнання в почуттях до заміжньої жінки, які він не міг побороти. А ввечері, написавши Вірі Миколаївні прощального листа, Желтков накла на себе руки...

Княгиня з дозволу чоловіка поїхала побачити небіжчика. “Глибока ніжність була в його заплещених очах...” Віра Миколаївна поклала під його шию червону троянду: “В цю секунду вона усвідомила, що та любов, про яку мріє кожна жінка, пройшла повз неї” (курс. — Б. З.). І, розсунувши волосся на чолі Желткова, дружньо поцілувала його в це холодне чоло...” (Олександр Купрін “Гранатовий браслет”).

Друга історія

“Аліна Крагельська мала п'ятнадцять літ, коли познайомилась з Миколою Костомаровим. Це було в серпні 1845-го. Вона вчилася тоді в зразковому Київському пансіоні для шляхетних дівчат, сиділа на першій лаві — насмішувата, чорнява, надзвичайно музикальна, а її навчителем був двадцятивосьмилітній Костомаров, кремезний, у віщундірі, в широчезних рукавицях і таких же чоботях, очі мав короткозорі, обличчя рябувате (од віспи), яке поспівувалося, попелясте розпатлане волосся... Костомарова передражнявали, з нього кпили, передусім Аліна, а закінчилося тим, що через півтора року, в лютому 1847-го, вони вирішили поборотися.

Однак тут є одна особливість: просячи руки шістнадцятирічної Аліни Крагельської, Костомаров мав на увазі передусім духовний шлюб (курс. — Б. З.).

Петро ШКРАБ'ЮК: «Впізнавайте себе і своїх ближніх»

Петро Шкраб'юк. В мінливій дзеркалі кохання. — Львів: Українські технології, 2012. — 352 с.

“У своєму любовному кредо Костомаров одмежував кохання од статевому потягу, од “всіляких мирських насолод”. Найкраще кохати, а заразом страждати в розлуці, що й проявилось, коли видатний історик перебував на заслання в Саратові і всіляко уникав розмови про остаточне поєднання з Аліною, незважаючи на те, що вона віддано чекала на нього, клопоталась, аби його перевели до Києва.

Проте Костомаров весь час посилався на хвороби. “Та коли він і хворів на будь-яку хворобу, — пише Петров, — то лиш на нерішучість, обернену в жах перед думкою про ставе зближення...”. Потім він — щоб знайти собі виправдання — почав ревнувати її до уявних наречених. Нарешті зовсім перестав писати, зрікся Аліни. І вона вийшла заміж за іншого, народила трьох дітей, овдовіла, і аж тоді — через тридцять літ! — вийшла заміж за Костомарова.

У шлюбі через тридцять років, на порозі старості, вже не доконечне фізичне зближення. Це взаємини швидше духовні, платонічні. Ніякої плотської загрози Костомаров уже не відчував”. (Віктор Петров, “Аліна й Костомаров”).

Третя історія

“Незамінною для художника Миколи Бідняка стала і його дружина Марія Майчик. Батько Миколи наприкінці 20-х років емігрував із Буковини (це село Ленківці коло Чернівців) до Канади, познайомився з фінкою — і 1 лютого 1930 року в них народився син Микола. Коли хлопцеві виповнилося шість літ, батько відвіз його до свого брата на батьківщину, а сам повернувся в Торонто. А невдовзі війна. Микола зі стрием та стрийкою виїхали до Німеччини, працювали на фільварку в містечку Лобаз у Західному Помор'ї. Микола вже мав п'ятнадцять літ. Якось він працював з усіма в полі, садив брукву, наступив на міну — і йому відірвало руки...”

Щоб вижити, Микола витерпів п'ять жахливих операцій. Іншого така ситуація знищила б остаточно. Проте — не Миколу. Бо Господь дав йому талант, і він мусив цей талант реалізувати. Але — як? Рук нема, а він так хоче малювати. 1950 року Микола виїхав до Канади і тут, у місті Калгар вступив до Інституту технології і мистецтва та заходився вчитися малювати вустами: брав у губи пензель й наклавав мазок за мазком... Перші картини так сподобались його навчителів (це був Стенлен Перот), що дві з них купив для себе, і цим підтримав Бідняка не лише матеріально, а й — це головне — морально.

Перегодом Микола повернувся до Торонто, вступив до Онтарійського мистецького коледжу, вивчав різні графічні техніки. Навчився бездоганно малювати з допомогою уст, створив тисячі робіт... мав виставки у різних містах Канади: Торонто, Монреалі, Вінніпезі, Ванкувері; мав їх і у США: в Детройті, Чикаго, Буффало; а також в Іспанії, в Україні — Києві, Львові. А Львів, як він сам говорив, припав до вподоби найбільше. Тут він (у церкві Преображення) прийняв святу Тайну хрещення, тут став професором сакрального мистецтва Львівської академії мистецтв, мав виставки. 1995 року йому присудили Державну премію України ім. Т. Шевченка.

Помогла йому на життєвій дорозі “дружина художника — співачка Марія Майчик, українка, ділова, енергійна. З Марією Бідняк познайомився 1989 року, 1994-го одружився. Як відзначав один дослідник, “її роль в організації творчого життя, взагалі останніх років буття Миколи Бідняка є виняткова. Припинилося розпорощення його мистецького доробку “за гостину”, а краща частина опинилася в Україні”.

Додам від себе: я познайомився з Миколою Бідняком і його дружиною Марією того ж 1994-го. І взяв кілька інтерв'ю. Він завжди дуже цікаво говорив про суспільно-політичні речі. Наприклад: “О, румунські часи!.. Я пам'ятаю, жахливі то були часи. Мій вуйко Василь... трохі в Канаді доробився, приїхав на Буковину — був уже, словом, осілий і опі-

рений. Мав тато вуйкові допомагати господарювати, здається, одною крамницею завідувати. А часи були такі. У корчмі парубки починали співати “націоналістичні” пісні — приміром, “Кум до куми залицявся”. В очах румунів виглядало, що той оспіваний кум порушує фундамент королівської Румунії. Фантастичні речі! Це — тридцять сьомий і далі роки. Нині ми можемо сміятись, що люди допускалися такого рівня мислення”.

А ось кілька слів Марії Бідняк: “Він ніколи не жалівся, що його щось болить... Миколо! Що болить? — питала я його. — Як тобі?” — “Поволі”.

28 листопада (2000 року. — Б. З.), ввечері, я запитала його: “Миколо, Ти не хочеш мені в Каневі після того, як поклав квіти до Шевченка, став на коліна і гірко заплакав. — І Юр (Собор Св. Юра у Львові. — Б. З.) буде інакше намальований, і митрополита Шептицького — теж інакше буду малювати”.

Микола, як кожен митець, хотів визнання, але ніколи не був задоволений собою. “Тепер я знаю, як буду малювати, — сказав мені в Каневі після того, як поклав квіти до Шевченка, став на коліна і гірко заплакав. — І Юр (Собор Св. Юра у Львові. — Б. З.) буде інакше намальований, і митрополита Шептицького — теж інакше буду малювати”.

Микола Київ не любив так, як Львів. І дуже прикро, що львівська влада його не пошанувала. Люди його шанували”.

Ідеться в цьому висловлюванні п. Марії про те, що Микола Бідняк просив громадянства України або бодай звання “Почесний громадянин Львова”. Однак намагання Марії Бідняк “достукатися” до львівської влади закінчилися безрезультатно. Тож за кілька тижнів до смерті Микола Бідняк жартував: “Певно, забагато українців в Україні... Нічого, я чекаю... Маю час...”. На жаль 2000-го Микола Бідняк відійшов від нас. Боже, якби хтось бачив, як п. Марія любила Миколу Бідняка! Така любов, як на мене, буває хіба що в піснях.

Так, любов буває різна. І про це свідчить 59 її “відображень” — 59 розділів, у яких автор говорить і про жіночу красу, і про “любов потаємну і платонічну”, і про “зустрічі в снах”, і про “другу любов”, і про “квіти ранні і квіти пізні”, про любов “з Господом і без Господа”, а також — про “любов без Бога”. Дехто з відомих головних героїв тричі одружувався, дехто мав сім дружин і безліч випадкових пацій, дехто — п'ять любовних романів.

Закінчує автор свою понад тристасторінкову “енциклопедію любові” точними словами: “пошуки єдиної, справжньої любові (кохання) ніколи не завершаться”. Кожен читач книжки Петра Шкраб'юка “В мінливій дзеркалі кохання” це відчує, особливо, коли порівняє з відповідними розповідями знаних у світі письменників свою версію (версії) кохання.

Нічна рефлексія

Броніслав ГРИЩУК,
м. Хмельницький

Я прокинувся у темряві нічної кімнати. Бо нараз відчув: у цих чотирьох стінах, опріч мене, є ще хтось!

Якийсь він, чи якась вона, чи якась вона.

Отож я відчув, як він-вона-воно безшесно здолало простір од порога до ліжка, хоч кімнатні двері — пам'ятаю це достеменно — були зачинені (при розчинених я б нізачо не заснув).

Воно, либонь, не відало того, що я не сплю, що геть усе вловлюю чи то нюхом, чи слухом, чи іншим якимсь внутрішнім чуттям, звириним інстинктом, рефлексом або як іще ту потаємну тварну здатність назвати.

Бо ось воно наблизилось до ліжка, нечутно присіло на самий краєчок. Ледь прогнулася панцирна сітка під його вагою.

Гм. Вагою? Хіба ж має воно якусь вагу?

І тієї ж миті тишу кімнати сколихнув постріл. То стрільнула моя старовинна приятелька — книжкова шафа, вона в такий спосіб іноді нагадує про своє многолітнє існування, чомусь неодмінно вистрілює вночі, за годину-другу до світанку.

Та навіть після несподіваного нічного пострілу воно так само чи то сиділо, чи перебувало, чи, кажучи стилістично неправильно, знаходилося на краєчку панцирної сітки.

А може, та безмовна, невидима, невагома, безтілесна субстанція — зовсім не те, що мені було подумалося в моторошній тиші кімнати, а щось цілком протилежне. Може, ця загадкова істота і є мій янгол-охоронець, посланець божий, всякчасний небесно-земний заступник?

Намагаючись не наполохати оте створіння, що йому ще не придумав наймення, я легенько й поволі простягнув руку до торшерного шнура, аби непомітно смикнути його.

Чудний. Раз воно навіть меблевого пострілу не злякалося, то що йому отой раптовий спалах!

Тьмяне світло торшера кволо осяяло кімнату.

Я поглянув на те місце, де щойно в моєму узніжжі сиділо воно.

Нікого. Нічого. Як і треба було сподіватися. Тільки...

Тільки ледь помітна ум'ятинка на ковдрі. Та ще здалося мені, що одночасно, синхронно з народжуванням кволоного спалаху якась прозора хмаринка метнулася прожомом від ліжка до зачинених дверей, і замкова щілина, наче якась космічна чорна діра, тієї ж миті усмоктала, втягнула в себе щойно мною завважену дивовижну хмаринку.

Лауреати премії імені Дмитра Нитченка

Як завжди, до дня народження Дмитра Нитченка, в лютому, оприлюднюємо імена нових лауреатів премії його імені, заснованої родинною письменницею та Лігою українських меценатів. Ними за 2012 рік стали: Ірина Фаріон, Тарас Компаніченко та Євген Товстуха.

Ірина Фаріон — відомий мовознавець, доцент НУ “Львівська політехніка”, громадський діяч, народний депутат.

Тарас Компаніченко — музикант, співак, фольклорист, лідер гурту “Хорея козацька”.

Євген Товстуха — лікар-фітотерапевт, засновник популярного фітоцентру в Яготині на Київщині, член Національної спілки письменників України.

Премія імені Дмитра Нитченка присуджується за пропаганду та оборону українського слова.

Прес-служба Ліги українських меценатів

Антоніна МОВЧУН,
канд. пед. наук, засл. вчитель
України, зав. НДІ грінченко-
знавства Київського університе-
ту імені Бориса Грінченка

Борис Грінченко і Марія Загірня: феномен родинного життя

Хочеться, щоб Грінченка наші сучасники відкрили для себе як унікального сім'янина. Знаємо, що в питаннях громадських, суспільних це була вимоглива і до себе, і до інших, людина. Недарма ж бо М. Коцюбинський у листах до своєї дружини називав його генералом, а В. Самійленко скаржився, що Б. Грінченко підганяє всіх до роботи, як диктатор. Є. Чикаленко у спогадах наголошував на Грінченковій неупокорюваній натурі, а старогромадівці побоювалися його різких суджень.

Справжньою фортецею для письменника, у якій він міг відпочивати душею, де його розуміли, була родина. Борис Грінченко одружився двадцятирічним юнаком (1883). Він уже два роки працював учителем і був досить відомим серед колег. Доля звела його на літніх учительських курсах у Змієві на Харківщині з учительською Марією Гладиліною, майбутньою письменницею Марією Загірною.

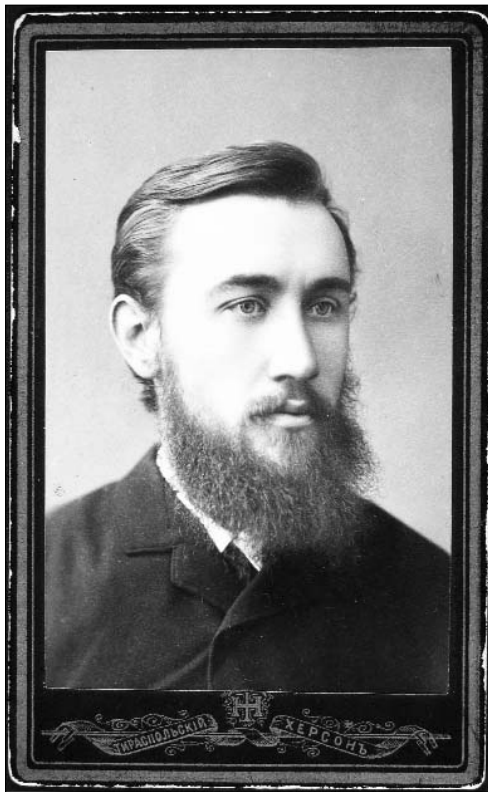
Щось було пророче у їхній першій зустрічі. Начитана, допитлива вчителька Марія Гладиліна наслухалася чимало розповідей про Бориса Грінченка, про його мужність під час ув'язнення, про його наполегливість у вчительській праці. Коли вона прийшла на заняття, першим, хто її зустрівся, був Борис.

Пізніше він згадуватиме їхню першу зустріч. У листі до Марії (12.12.1883) пригадує, що їх познайомив старий Горбачевський: *“Марія Николаевна сидить у куточку на дивані і розказує про школи. І Борис Дмитрієвич навпроти приткнувся і така в їх гаряча розмова. А там садок. Брат Бориса коло сестри Марусі. Руки, руки! О рученько моя! Вона ж мені багато тоді сказала.”*

А там уже моя кохана Маруся, моє щастя, моя доля! Як воно це скоро зробилося, що Марія Николаевна стала коханою Марусею! Мабуть, воно тільки ждало цього часу, щоб зробитися. А насправді, голубко, дивно мені. Ти знала мене раніш, хоч і не бачила, з першим на курсах з мною зустріваєшся і... І ми щасливі! І дивно, й гарно. І ще ти кажеш, що доля — мачуха! Для мене за це вона — рідна мати” (3, с.2).

Про себе і своє знайомство з Борисом Марія розповіла в листі до Івана Липи. Дівчиною вона багато читала. Прочитані книги збуджували чимало думок, а ділитися ними не було з ким: Марія перебувала, за її словами, в “розумовій самотині”.

Розповіла вона й про літні курси в Змієві. Однією із форм навчання там була робота в групах із 5—6 осіб. Марія потрапила в групу, якою керував учитель “з гарними очима”. Тихими зорями вечорами в них були *“щирі розмови про долю народну, про рідний безщасний наш край. І тоді багато я взнала і зрозуміла. А пізніше я з тим учителем з'єднали свої руки не для розкоші і втіх, а щоб робити працю, надбану віками”* (1, 69). Пізніше Марія Миколаївна скаже, що її Борис трохи помилився, бо в їхньому житті була не тільки праця, *“азнавали ми і розкоші, і втіх, але працю для рідного краю ніколи не відсували ми від себе. Мій учитель працює для рідного краю. Я... по щирості не можу сказати, чи для рідного краю, чи*

для тих очей, що глибоко зорили й зоріють мені в душу. Роблю, що можу...” (1, 71). Так оцінювала своє подружнє життя з Борисом Марія. Їх єднала праця задля України й кохання.

Борис надзвичайно високо цінував і кохав Марію. Він розумів, що вона для нього значила. В автобіографії 1909 року наголошував, що Марія не тільки дружина, а й *“вірний товариш у всіх його заходах та в багатьох важких і важких працях”*.

Навіть коротка розлука з дружиною викликала в Бориса сум і неспокій. Мужній вдачею, наполегливий до себе й інших у праці, він, наче дитина, не зносив розлуки зі своєю Марусею, рахував дні в очікуванні її (чи свого) приїзду. І так упродовж усього життя.

Викликає подив і сила його почуття: з роками воно не зменшувалося, яріло тим першим вогнем закоханості, що спалахнув під час першої зустрічі. Доля відвела їм тільки 28 років спільного життя. Але й через десятки років подружнього життя почуття залишалися незмінними. У віршах і листах (коли не зауважиш дати їх написання) відчуваєш емоції закоханого юнака, якому ще слід завоювати серце коханої.

Він не оголював своїх почуттів, своєї вірності, ніжності та смутку. Тільки в листах до Марусі писав поезії про кохання і то зі своєрідним грифом — тільки для коханої. “Там є кілька рядків таких, що тільки тобі самій треба їх читати”, — писав у листі 22.07.1893 р. З цієї застороги пішов із життя, не оприлюднивши віршів — ліричних зізнань своєї душі.

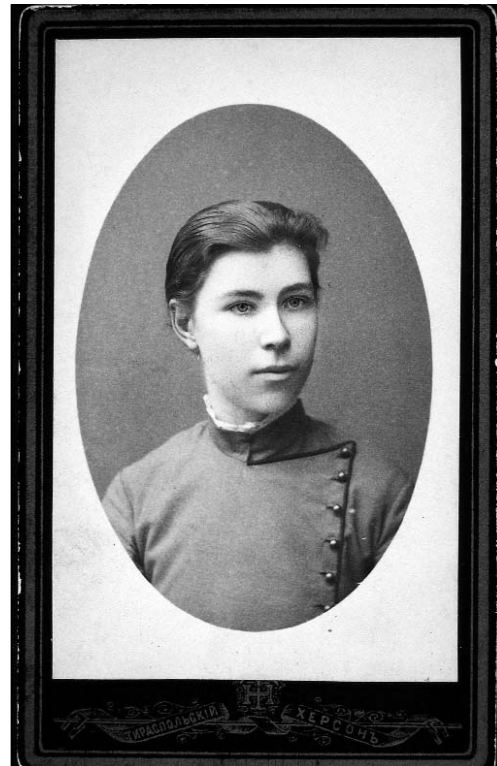
Гармонією їхнього подружнього життя захоплювалися сучасники, подружжя Грінченків характеризували, як “справжню українську сім'ю без компромісів”, наголошували, що в цій родині “повне духовне єднання, що обоє складають одну душу, разом роблять одне діло і нелегко, може, й неможливо розділити працю одного від другого” (2, 35).

У спогадах М. Чернявського взаємини в родині Грінченків

змальовані метафорично: “Буває іноді в природі таке з'явище, що зіходяться в небі проти наших очей дві зірки й горять вони якийсь час подвійним світлом. Ця зустріч зірок нагадує мені подружжя Грінченків. За цю зустріч Грінченко повинен був дякувати долі” (1, 35).

Стосунки Грінченків приваблювали сучасників своєю злагодою і взаєморозумінням. Щоб “побачити таке велике диво, як українська сім'я, почути, як виглядає мова інтелігентної української дитини”, І. Липа приїхав в Олексіївку (нині Луганщина), де подружжя вчителювало. Його широко зворушили обставини життя і праці народного вчителя. Він захоплено розповідав про маленьку Настуню, яка весело шебетала до нього літературною українською мовою.

Справді, у цій родині панувала любов. Зворушливими є взаємини Марії, Бориса і маленької Насті... Наведемо епізод із олексіївського періоду життя сім'ї. Одного надвечір'я Марія Миколаївна та Борис Дмитрович пішли в економію (версти півтори) взяти пошту. Настя гралася вдома. Раптом насунулися хмари, здійнявся вітер і почалася гроза. Стривожені за дитину батьки (як вона там?) поспішили додому. І тут побачили, що задихана й заплакана Настя біжить їм назустріч: “Он яке надворі зробилося! Я боялася, щоб вам чого не сталося та й побігла до вас!”. Дитина поспішала боронити від лиха своїх батьків. Чие серце не зворушить така дитяча любов? Те ж саме було в Чернігові. Під час грози 12-річна Настя поспішала до-

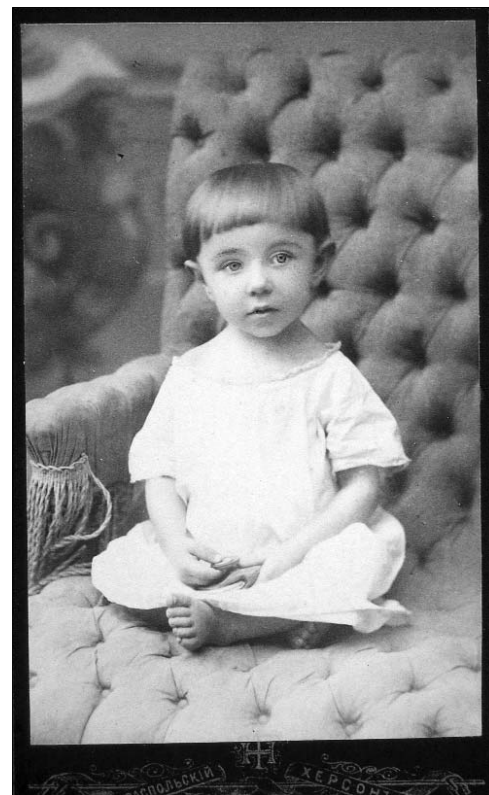

мо, бо там “татко й мама самі”. Вона боялася за них і була переконана, що зможе врятувати від лиха своїх батьків.

Уже заміжною Настя, перебуваючи у Львові або в Полтаві,

чи то в Конотопі, Лубнах або в Петербурзі, щоб не хвилювати своїх рідних, ніколи не зізнавалася, як їй погано — голодний, хворий. Завжди писала: все добре.

Розповідаючи у своїх спогадах про дитинство Насті, Марія Загірня підкреслювала турботливість Бориса як батька і чоловіка. Влітку дитина прокидалася дуже рано, о 4—5 год. ранку: “То й він устане, забере її з возиком у садок, що був при школі, і панькається з нею” (3, 8). Загірня наголошує, що Борис Дмитрович умів краще тішити дитину, ніж вона. Б. Грінченко був прекрасним батьком.

У вихованні доньки Насті виявлявся його педагогічний хист. Борис говорив із нею завжди, як з дорослою, дбав, щоб вона зростала духовно багатою людиною. “Ти знаєш, доню, як багато є у світі доріг. Але коли вже обрала одну, і то обрала серцем, то мусиш іти по ній, не звертаючи. Не оглядаючись, хоч би вітер дмухав тобі у спину і пил замітав сліди. Бо що є ціннішого в людині, як не відданість, сила волі і духу”, — так писав він, батько, своїй Настуні 1896 року.

Його доньці йшов п'ятий рік, коли вона, спостерігаючи, як батько читає й пише, потяглася й собі до книжок. І їй дали якусь негодящу книжку. Але одразу ж зрозуміли, що це не педагогічно: дитина звикне погано поводитися з книжками, рватиме їх, звикне вдавати, ніби читає. Поміркувавши, купили Насті літери, наклеєні на картоні. Цікава до них дівчинка швидко запам'ятала, як яка зветься, а спостерігаючи, як батько навчав читати інших дітей, самотужки вивчала й собі читати. Що Настя вже читає, стало приємною несподіванкою для батьків.

Грінченко-педагог керував

читанням доньки. Марія з гіркою згадує, що тоді українських книг для дітей майже не було: “Та й які ж тоді були книжки: “Дітські пісні, казки й загадки”, “Бідний вовк”, “Торба”, “Два товариші”, “Андерсенівські казки” в перекладі Старицького, — нічого й не згадаю такого, щоб читати малій дитині” (3, 9). Була й ще одна біда: лікар заборонив Насті читати книги, написані дрібним шрифтом. Тож Борис Дмитрович почав для неї писати друкованими літерами граматику (за цією книгою навчав і інших дітей). Потім написав читанку (між ін-

шим перша назва Грінченкової читанки “Рідне слово” — “Настина читанка”). Видавав для доньки журнал великими друкованими літерами, бо писаного дитина ще не читала. Яке ж то було свято для Насті, коли татко приносив журнал! Він мав назву “Квітка” і був ілюстрованим. У журналі татко писав коротенькі оповідання, вірші, загадки і невеличкі науково-популярні розповіді.

Хочеться запитати у сучасних молодих батьків, чи ж кожен із них здатний витратити стільки часу, терпіння, щоб так дбати про розвиток своєї дитини? Журнал “Квітка” зберігся в багатющій родинній бібліотеці Грінченків. Переглядаючи його сторінки, дивуєшся, яка ж то сила батьківської любові була в письменника — стільки праці він вклав у цю невеличку за розміром книжку, але таку велику за значенням. Нам, своїм нащадкам, Грінченко показав, як можна працює та любов'ю побороти будь-які перешкоди, аби була тільки сила волі й відданість батьківському обов'язку.

У родині Грінченків дбали про інтелектуальний розвиток дитини. У Насті не було панського товариства, хіба що влітку, коли приїжджали Алчевські, дівчинка гралася з Христею. Зазвичай вона товаришувала з сільськими дітьми. Для них її батько-вчитель вигадував цікаві загадки. Наприклад, воно літає, а як змінити третій звук, то буде той, що на полі працює. Комар — косар, — відгадує хтось із дітей. Або ж такі літературні вікторини розгадували: “Неначе писанка село, зеленим гаєм поросло”, — звідки це? Хто автор? І діти називали вірш та його автора.

Грінченко-педагог дотримувався головної вимоги дидактики: навчай дитину рідною мовою; навчаючи, виховуй рідною мовою. І хоч Марії та Борисові докоряли, що вони не розмовляють із дитиною по-московськи і що їй важко буде вчитися в гімназії, говорили навіть, що дитина, коли виросте, “сознательно” вибере сама собі мову, Борис Грінченко знав, що розвиває дітей тільки рідна мова. По приїзді в Чернігів Настю віддали в жіночу гімназію і вчитися там їй було зовсім не важко.

У родині Грінченків панувала дружба і взаємодопомога. Знаємо, скільки сил і здоров’я пішло на видавничу роботу в Чернігові. Працювали всі гуртом. Навіть Настя допомагала переписувати, коректувати, а чернігівські видання пакувати для розсилки. Саме тоді вийшли її перші переклади “Добрий звір” (у Чернігові), “Між хмарами сонечко”, “Буря на морі” — у Києві.

Щоб порадувати батька, дівчинка потай від нього переклала оповідання “Старчиха” Пейверинта (норвезького письменника) і подарувала йому на день народження.

Знаємо, що в Чернігові Борис Дмитрович брав участь у аматорських спектаклях, навіть виконував роль Омелка в “Мартині Боруді”. І вся родина готувалася до цих вистав. Настя дбала про реквізити. А хвилювань і клопотів скільки було! Та все це об’єднувало родину, що жила спільними інтересами.

Борис Грінченко виховував доньку, не приховуючи від неї реалій життя. Настя бачила, як гірко їй важко живеться олексіївським селянам, що ледь зводять кінці з кінцями.

Вона бачила борошно з черв’яками, з якого печуть хліб по олексіївських економіях, не просівуючи його навіть на решето, нюхала смердючу кислу капусту, якою годували косарів і в’язальниць. Усі радощі й горе сільських дітей вона добре знала, бо перебувала серед них.

Марія і Борис плекали в малій доньки ще змалечку почуття любові до рідного краю. Красномовний підпис на фото Бориса Дмитровича 1896 року з Чернігова. Своєму коханому Настиняткові батько бажає, щоб 12-річне Настинятко “росло і розумнішало Україні на добро, собі на щастя”.

У родині часто бувало багато людей, і тоді говорили на українські або на загальнолюдські громадські теми. Батьки не ізолювали доньку від таких бесід. Вона їх слухала й брала у них участь.

Дбали Грінченки й про те, щоб їхня донька отримала ґрунтовну освіту. Одна з причин їхнього переїзду в Чернігів — потреба навчати Настю в гімназії. Закінчувала дівчина освіту вже в Києві, в гімназії Дучинської. Після гімназійного курсу Борис Дмитрович відвіз Настю у Львівський університет на лекції професорів М. Грушевського, Ф. Колесси та К. Студинського. Там дівчину й захопив революційний рух. Вона стала членом РУП, що пізніше перейменувалася в Українську Соціал-Демократичну Робітничу Партію. І з 1905 року працювала на партійній роботі в Полтаві, потім — у Лубнах.

За участь у Лубенській самообороні Настю заарештували. Вражає той батьківський подвиг, з яким Марія Загірня і Борис Грінченко намагалися врятувати хвору доньку від каторги, вирвати з в’язниці чи полегшити її перебування там. “Іжу ми возили в тюрму, то Борис Дмитрович, то я. І от Борис Дмитрович було й без побачення хоч трохи, а поговорить з Настею: стане на вулиці, а вона коло вікна та й перегукуються — голоси

добрі були в обох... Голодно було в тюрмі. Силкувалися ми якомога більше передати туди, та все ж вона голодна була, бо все йшло в комуну. І тюрма дуже погано вплинула на її здоров’я. Клопоталися ми, щоб випущено її під заставу чи на поруки, і коли лікарі обглядали її і написали, що її треба випустити, та не пособилося — чотири місяці продержали...” — згадує Марія Загірня (3, 9).

Борис Дмитрович дбав, щоб у його доньки було почуття людської і національної гідності. Це добре видно з листа, якого він написав їй, коли вона навчалася у Львівському університеті. У листі йдеться про спорудження пам’ятника А. Міцкевича у Львові. Якраз здійснюється в пресі галас: відсутність вінків від галицьких українців називали шовінізмом. Грінченко ж оцінює це як вияв почуття самоповаги і власної гідності, бо “коли до тебе в хату прийде хтось і скаже: я бажаю в цій хаті поставити мій стіл і моє ліжко, то ти його проженеш; а як на землю твого народу приходять той хтось і починає порядкувати там по-своєму так, що аж стогне народ, то тебе не тільки се не вражає, а ти навіть вимагаєш, щоб їти кланятись святові цього когось? Де ж логіка і де почуття власної гідності?...”

Ти скажеш, що се Міцкевич, великий поет. Тим гірше для його, відповім, коли його вживають на погане діло.

Як ставляти монумент Міцкевичеві у Варшаві, я залюбки підписав привітання на це свято, але як у Львові се роблять, — було б злочинством підписати (опріч, звісно, того випадку, коли б сам український нарід, свідомий і незалежний у своїх вчинках, це зробив з пошани до поета)...”

Б. Грінченко був переконаний, що дитину слід вчити власним прикладом на тих споконвічних ідеалах, моральних цінностях, які сповідувала кожна українська родина: працелюбність, добропорядність, гостинність, взаємоповага і взаємодопомога. На цих духовних основах він побудував власну родину.

Писав я тобі, моє серденько, що маю виїхати 22 го або 23го 22-го сьогодні, а я сьогодні не виїду, не виїду й завтра. Найкраще можу виїхати 24го. Вестиму с собою Шевченкові речі, і не речі догу, щоб дог найголовніші з їх були перед моїм очом увесь час і через те вестиму їх у кошичку при собі, а як у багони не дозволять унести кошиків стільки (2 Шевченкові та свій оди), то мушу їхати парохомом. Добре ж, коли ніде не сиде парохі! Таким робом ти можеш дознатися мене не раніше, як 25го. Коли ж Білашівський, який

Знаємо, що одна з найхарактерніших ознак української родини — її гостинність. Українці з великою пошаною й честю зустрічають гостей. Грінченки теж були досить гостинними людьми. Свого часу в них гостювали відомі діячі української культури: Т. Зіньківський, І. Липа, В. Самійленко, М. Чернявський та ін. В Олексіївці письменник проводив вечірні читання для дорослих. Чимало селян заходило в гостину просто погостити. Найчастіше бував сусід, дід Бруско, який любив чаювати у Грінченків. Йому дуже подобалося в них, та дід спочатку не міг зрозуміти, чому Борис Дмитрович не схожий на інших тодішніх сільських учителів: “Дорогі ви люди! Прийдеш до вас, то й словом добрим привітаєте, і вечерю нагодуете, а тільки те недобре, що випити нема чого: усе тільки чай та чай. А воно, в бесіді сидівши, не вадило б і по чарці випити. Дозвольте нам хоч своєї поставити. Ось нас тут скільки — скинемось та пошлемо до Хведора — тут недалеко, і вечеря не захолоне, поки принесуть. Дозвольте!” (3, 9). Але господар не дозволяв, бо вважав, що зовсім не можна пити, адже від того людині тільки зло буває. І починалися розмови про зло від горілки. Розуміючи важливість цієї проблеми, Марія Грінченко напише про це зло популярну брошуру “Страшний ворог. Про горілку”. А дід Бруско стане прототипом Гаїччиного

діда в повісті Б. Грінченка “Під тихими вербами”.

Через усе життя подружжя Грінченків, об’єднане злагодою і невтомною працею задля України, пронесло велике почуття любові й зберегло його до останнього подиху. Зворушує турботливість Бориса про Марію під час арешту Насті. Лихо впало на родину так, як про те мовиться в народі: “Біда йде і діток за собою веде”. Марії якраз зробили складну операцію. Настя теж не вставала з ліжка. У хворій дівчині душа готова була попрощатися з тілом, а варта сиділа й стерегла ту душу. Після операції дружина мала повернутися додому. Не можна й зміркувати, який вплив зробила б ця картина домашнього арешту на дружину Грінченкову. Борис кидався всюди, щоб дочку увільнили від арешту раніше, ніж повернеться мати, і йому нелюдським клопотом удалося взяти її на поруки за тисячу крб. Та смерті доньки і єдиного внука Грінченко вже не зміг пережити. Цього ж року пішла з життя його мати.

Горе підкосило цю мужню людину: знову спалахнув туберкульоз. Не допоміг йому теплий клімат Італії. Марія Загірня згадує: “Здоров’я гіршало, температура піднімалася. Надто, як стали наближатися роковини Настуїної смерті, а в самий той день дуже тяжко було. Ще кілька днів сяк-так виходив з хати, а потім уже не міг... Роковини Волиної смерті теж дуже тяжкі були...” (4, 96).

У нарисі Марії Загірньої “В Оспедалетті” читаємо: “Вже останні дні я спала на кріслі біля нього в ногах. На кріслі сиджу, а голову на ліжко положу, то й чую, як він закашляється чи ворухнеться. А вже в передостанній день так хитро всміхнувся і каже: “А знаєш, що я надумав, щоб ти була ближче до мене? Ти постав крісло отут, у головах, то зовсім близьенько будеш”. Так і зробила я, і він був дуже задоволений зі своєї вигадки” (4, 102).

Борис усе життя називав свою

дружину ніжним українським ім’ям Маруся. У листах до неї звертався: “Моє дороге серденько”, у листах до доньки з ніжністю просив вітати мамусю. Поїхавши без неї до Львова, розповідав їй із гумором про своє перебування в готелі “Саскі”, називаючи його саською норою, перекладаючи про свої відвідини І. Франка. Наголошував на своєму відчутті польського гніту: “Глибоке сине небо якесь непривітне; на йому великий пикатий місяць — також польський, напевне. Маю єдине бажання: якомога швидше виїхати звідси... А як цього зробити не можна, то хоч спати ляжу раніше, бо коли спиш, то не знаєш, що спиш у Львові”.

Батькові Борис писав про Марусю, як взірць дружини, підписував листи криптонімом МНБ (Марія, Настя, Борис).

Для Марії Гладиліної її чоловік Б. Грінченко залишався великим учителем, великою людиною. Вона почувалася щасливою, допомагаючи йому в його невтомній праці. Велике горе пережила ця мужня жінка, втративши доньку, онука й чоловіка. Доклала чимало зусиль, та виконала його прохання і свою обіцянку — перевезла тіло Б. Грінченка з італійського міста Оспедалетті до Києва, щоб поховати в рідній землі. Свідома була Марія Грінченкова, яку людину вона ховає. Вражає напис на вінку, який вона поклала на домовину свого чоловіка: “Вчителю-пораднику доброду, дружині любій”. Він був для неї вчителем, порадником, вірним, любим чоловіком. Із його втратою вона втратила все. Тож в листі до рідних писала: “Життя спорожніло. Нема чим жити. Лишилась тільки праця. І я житиму для праці”.

Без Бориса Марія жила працею ще 18 років. У ці роки видавала твори свого чоловіка, захищала його чесне ім’я від нападок. Так, Христина Алчевська, пояснюючи свій конфлікт із Б. Грінченком, назвала його ворогом жіночої освіти. Марія логічно-переконливо спростовує це звинувачення і розкриває справжні причини конфлікту.

Із притаманною їй скрупульозністю вона збирала посмертні згадки про Б. Грінченка. Величезна тека цих газетних і журнальних публікацій, зібраних її руками, знаходиться в архіві письменника. Марія зробила все, щоб ім’я її чоловіка, невтомного діяча Б. Грінченка залишилося навічно в історії української культури.

15 липня 1928 року М. Грінченко пішла у вічність. Її поховали поруч із чоловіком, донькою і внуком. Вони знову разом — уже в іншому житті — за однією могильною загорожею на Байковому кладовищі.

У рік Грінченкового ювілею нам слід згадувати і про його дружину — письменницю Марію Загірню, для якої 2013 рік теж ювілейний: 150 років від дня її народження.

Використана література

1. Нежива Л. Листи Марії Загірньої до Івана Липи // Слово і час. — 2000. № 5. — 67 — 74.
2. І. Липа. Пам’яті Насті Грінченко. // Українська хата. — 1909. — №7—8. — С.353.
3. Інститут рукопису ЦНБВ. Ф. 1. — № 32304.
4. Над могилою Бориса Грінченка. Автобіографія, похорон, спомини, статті. Упорядкував С. Єфремов. — К, 1910.

Т.31511.

ПРОЛІСКИ.

41. Настин часопис. 1894. V. 22.
У Чернігові

1. Від редакції.

Наш часопис „Проліски” видрукуємо тільки для Насті і то стисло, умовно, щоб Настя, читаючи його, не витискала на йогому папі пальцями. Виходитиме він коли скоре, то б-то тоді, коли редакція матиме змогу й вільний час, щоб його написати. Бо, бачите, написати не довго, але мудро скласти те, що треба писати. Бо натхнення не завжди є, а иноді хог як його ловиш і за вухо, і за хвіст, а воно все не ловицязь. Най-

Український шлях: реалії сьогодення. Колаж Олександра Литвиненка

ЯК НИЩАТЬ ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ

3

ЗВІТУЄ ЛЬВІВСЬКА “ПРОСВІТА”

6–7

ВАСИЛЬ ГЕЙ: ПРАОТЧЕ СЛОВО

9

МИКОЛА СЯДРИСТИЙ: ГОСТРО І ВІДВЕРТО

10–11

РОЗКОШІ ПРАЦІ, ВТІХА ЛЮБОВІ

14–15

Кордони мови — кордони держави Сьогодні в Києві відбувається форум «На захист української мови і державності»

Павло МОВЧАН,
голова ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

Що може “Просвіта” сьогодні, коли на ший української мови все дужче затягується шовкова петля русифікації: знищено державний інформаційний простір, у царині освіти відбувається послідовне розхищення національних засад, потерпає книговидавництво, влада послідовно ігнорує будь-які громадські ініціативи, широко відчиняючи двері для “руського міра”... Бити в дзвони тривоги? Наша організація постійно звертається до української спільноти: тільки за останній рік ми провели низку широкомасштабних акцій, прес-конференцій і круглих столів, зустрічей із науковцями, громадськими та політичними діячами, активно ведемо інформаційну кампанію з роз'яснення тих реальних загроз, які виросли із нинішньої державної політики нищення української мови. Разом з іншими патріотичними організаціями “Просвіта” ініціювала проведення загальнонаціонального форуму “На захист української мови і державності”. Два етапи його вже відбулися 2012 року. Сьогодні, 21 лютого, відбувається III-й, який є логічним продовженням попередніх і надзвичайно важливих у згуртуванні всіх розрізнених громадсько-політичних сил. Об'єднання мусить відбуватися навколо вирішення однієї із найважливіших, фундаментальних проблем нації і держави — української мови. Вже висловилися з цього приводу вчені й освітяни, журналісти й письменники, представники громадськості й політичних партій — усі єдині в усвідомленні, що сьогодні мова є одночасно питанням політичним. Наріжний камінь нашої держави потребує захисту від

антиконституційних сил, які не зважають на громадські протести й не визнають будь-яких особливих аргументів та обґрунтувань, оскільки русифікація є їхньою ідеологією.

Сьогодні, у Міжнародний день рідної мови відбувається III збір форуму, основні акценти якого оприлюднені на понеділковій прес-конференції в УНІАН. Боротьба за мову — не проблема окремої громадської організації чи партії. І навіть не спільної парламентської опозиції. Це загальнонаціональна проблема, й суспільство наразі має прокинутися до неї, не відсилати її на якесь десяте-двадцяте місце, а зрозуміти, що йдеться про самозбереження.

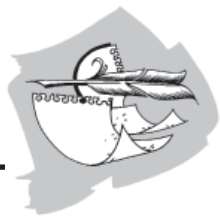
Сьогодні, коли політичні опозиційні сили та громадські організації виходять на інший рівень діяльності, ми апелюємо до широкої громадськості: **Україна в небезпеці!** І загроза державному статусу української мови рівнозначна загрозі національній безпеці. Мовна стійкість кожного українця є його державницькою позицією. Наш крок — створення Координаційної ради, до роботи якої можуть і будуть долучатися всі, хто хоче стати до лав захисників конституційних національних прав і свобод. Наголошую — наших національних прав і свобод, яких влада позбавляє українців насамперед в інформаційній, освітній і культурній сферах. Нам треба ширити коло однодумців — у родині, серед друзів, у колективах, які почнуть із висвітлення стану української мови в тих ділянках, які я шойно перерахував, а потім долучатимуться до вирішення проблем функціонування української мови у школі, вишах, у пресі, на радіо й телебаченні, у книговидавництві й загалом культурі. Це буде потужним розголосом нашої української проблеми, виведенням її з маргінесів

на всеукраїнське коло, ми, врешті, здолаємо розпорошеність українських сил, розривність національної атмосфери.

Пам'ятаймо про національну безпеку. Як і ймовірні наслідки бездіяльності чи злочинного потурання нинішній владі, хто за ними стоїть і хто це за собою тягне? Загальновідомий сценарій, який цілеспрямовано й методично реалізує Москва на наших теренах. Але ж на розвал і упокорення Української держави денно іночно працюють не лише “спеси” з коридорів російської влади, їм активно допомагає п'ята колона, яка неймовірно активізувалася, часто є ар'єргардом влади і, маскуючись законами, провадить демонтаж державності. Зупинити їх може тільки сила народу, об'єднана ідеями українськості, демократії, міцної незалежної держави. Безперечно, бідність нашого населення не сприяє об'єднанню навколо національної ідеї.

Якщо ми не об'єднаємо людей навколо національних і соціальних проблем, то будь-які заклики про порятунок залишаться гласом волаючого в пустелі. Так, хтось може порятункуватися: один — у Польщі, другий — у Чехії, третій — в Аргентині. Комусь, може, легше, простіше виїхати, залишивши рідну землю, а особливо тим, кому Україна ніколи такою не була і не буде. Для нас існує єдиний варіант: об'єднатися і сказати твердо своє слово тим, які нишком і відкрито риють яму для України. Це вони хай шукають собі місця за межами України! Сьогодні позиція українського народу, обтяженого постколоніальними синдромами починає чітко виразняватися — позиція господаря на своїй землі.

Закінчення
на стор. 5

Україна «на виданні»: «за ЄС» чи «за МС»? Із Національного експертного Форуму «Україна—2013. Прогноз»

Столичний Інститут Горшеніна та Центр “Міжнародні відносини” провели в Києві Форум, присвячений зовнішньополітичному вибору України нинішнього 2013 року, який має стати визначальним.

На початку зібрання в столичному бізнес-центрі “Парус” учасникам роздали дослідження Інституту Горшеніна — “Парламентарі світу про виклики сучасності”. Тут подано інформацію про опитування серед депутатів національних парламентів 92 країн з усіх регіонів планети — усього 738 парламентарів.

У першому розділі “Загальносвітові проблеми” на запитання “Які глобальні проблеми людства вимагають першочергового вирішення?” отримали відповіді: **тероризм** — 58,6 % голосів; **міжетнічні і релігійні конфлікти** — 48,6 %; **корупція** — 42,9 %.

Щодо навколишнього середовища: для 65 % опитаних головна проблема — **зміни клімату, глобальне потепління**, для понад 50 % — **виснаження природних запасів питної води, забруднення довкілля**.

У розділі “Людство” головна проблема — **бідність** (76,5%). 43 % опитаних хвилює **перенаселення планети**, по 30 % — **голод, епідемії**.

У розділі “Економіка” 58,6 % назвали **кризу світової фінансової системи**, 57 % турбує **нерівність доходів**. Половина опитаних переймається **безробіттям, енергетичними проблемами**.

У відповіді на запитання “На боротьбі з порушеннями яких прав і свобод людини треба зосередити зусилля найближчим часом?": перше місце (42,5 %) — **судовий захист прав і свобод громадянина**, далі **можливість брати участь у політичному житті суспільства**.

Наша держава не може ухилитися ні від цих викликів, ні від пошуку свого місця в цих координатах. Отже, головна тема зібрання — геополітичний вибір України. Основне питання, що нам ближче — Європейський Союз чи російський Митний Союз?

Серед основних спікерів Форуму Євросоюз представляли болгарин Вігенін Крістіан, член Європарламенту, голова парламентської асамблеї ЄВРОНЕСТ, і литовець Арнольдас Пранцкевичус, радник Президента Європейського парламенту. Російську Федерацію представляв депутат Державної Думи РФ останніх чотирьох скликань Андрій Клімов, заступник голови парламентського комітету з міжнародних справ, нещодавно обраний керів-

ником постійної парламентської делегації Росії при Європарламенті. Розпочав дискусію міністр закордонних справ України Леонід Кожара. Він зазначив: *“Робити прогноз в українському контексті можна, тільки проаналізувавши загальносвітові тенденції”*. Але виявляється, *“ключова проблема в тому, що світ стає все більш непередбачуваним”*. Ця непередбачуваність *“пов’язана насамперед зі світовою фінансовою та економічною кризою”*.

Наш європейський вектор начебто впливає з погляду вже на географічну мапу: *“Місце України окреслено її географією. Це — Європа”*. Але ось наступна теза виступу міністра: *“Європа в широкому розумінні, Європа, яка не закінчується на межі Донбасу та Слобожанщини, а охоплює великий простір від Атлантики до Стамбула, Уралу та Кавказу”*. Підкріплюючи висловлювання про “широкую Європу”, Кожара процитував свого колегу з Росії Сергія Лаврова: *“З цивілізаційної точки зору Росія є частиною “великої” європейської цивілізації разом, зрозуміло, з Північною Америкою. Тому для нас немає проблем у тому, що стосується реалізації “європейського вибору”*. Невже Росія стане членом Євросоюзу, а то й НАТО, випереджаючи Україну?

Наче передбачаючи наступну дискусію про європейські цінності, Кожара задекларував, чому такий важливий європейський вектор: *“Європейський Союз — найвпливовіше об’єднання континенту — є для нас зразком у проведенні внутрішніх реформ... Угоду про Асоціацію з ЄС ми розглядаємо саме як потужний зовнішній інструмент внутрішнього реформування”*. Невже наша влада настроєна на справжні реформи? Говорячи про підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, міністр бадьоро запевнив, що вона стане предметом обговорення вже за кілька днів, на саміті

“Україна — ЄС”, а буде підписана в листопаді, на Вільнюському саміті Східного партнерства.

Отже, зовнішньополітичний вектор України нарешті визначено? Але не поспішаймо. Ще ж є проросійський Митний Союз, а там і “російський мір”, і ще якісь союзи. Щодо МС міністр нагадав, що це великий економічний ринок: 60 млрд доларів товарообороту: *“І тому ми шукаємо форми співпраці з ним. Загальна основа — запропонована Президентом, — формула “3+1”*. Потім міністр, так би мовити, покритикував і ЄС, і МС, що вони, маючи спільний кордон (це на кордонах Росії і Білорусі), сумарний товарообіг у 446 млрд доларів, так мляво ведуть діалог, *“навіть не починають розмову про полегшення торгівлі. Не кажучи вже про повноцінну зону вільної торгівлі”*. Спадає на думку, що Україна може стати мостом між ЄС і МС?

Але дещо оптимістичний настрій, викликаний виступом міністра, швидко розвіявся під час дискусії. Порушили скандальну тему українсько-російських стосун-

Володимир ОГРИЗКО дав інтерв’ю «Слову Просвіти»:

— *Пане Володимире, ми самі в Україні надто довго думаємо і зволікаємо із зовнішньополітичним вибором.*

— Невизначеність — це приченість. У якийсь момент необхідно робити конкретний, серйозний крок.

— *Прокоментуйте санкції, які Росія виставила за неспожитий нами газ на 7 млрд доларів.*

— У тому газовому контракті записано, що Росія має виконувати свої зобов’язання щодо кількості транзитованого через Україну в Європу газу, а вона їх не виконує. Це типовий приклад політичного тиску на нашу державу. Чимало експертів говорили мені, що ця сума в 7 млрд є поки що

ків: величезні штрафні санкції, які Україні виставила Росія за недозакупівлю “Нафтогазом” російського газу за 2012 рік: “всього” на 7 млрд доларів. Тож у які “вектори” вписується отакий газовий шантаж щодо України? Це що — тиск, щоб ми не підписували Угоду з ЄС?

Із виступу на Форумі міністра закордонних справ України у 2007—2009 рр. Володимира Огризка: “Ми зараз спостерігаємо ситуацію, подібну до 2008 року, коли нам обрубали можливість підписання Плану дій щодо членства в НАТО. Сьогодні нам зі Сходу прагнуть поставити черговий бар’єр для нашого європейського розвитку”. А звертаючись до Андрія Клімова, наш экс-міністр зазначив: “Ви сьогодні озвучили, що ЄС не є прикладом для наслідування. Можливо, для когось є кращі формати? Але цікаво, чи є Митний Союз прикладом для України? І в чому? Можливо, там демократія краща, ніж у ЄС? Може, розвиненіша економіка? Чи корупція там на найнижчому рівні? Чи якісь інші чинники? Тут згадували Швейцарію. Але велика Німеччина ніколи не ставить питання, аби “підтягти” маленьку Швейцарію у щось більше, потужне. Тож дайте нам можливість зробити вибір самостійно, без тиску ззовні”.

Гостроти дискусії надав і один із відомих козирів росіян, озвучений представником Посольства РФ, щодо системи цінностей: “Невже вам ближчі підозрілі європейські цінності, ніж спільні з нами слов’янські, православні?”

На це Володимир Огризко відповів досить категорично: “Було б доречно, якщо ви ці поради залишили при собі, скажу так без зайвої дипломатичності. У нас є свої експерти, які добре розуміються на справі. На наш вибір працювали урядові команди, і за попередньої влади, і за нинішньої. Тому це позиція держави. Коли ви в Росії говорите про доктрини, то, мабуть, у “Газпрому” дуже вигідна “доктрина”, ви її підтримуєте і не збираєтеся змінювати.

Якось у мене з паном Лавровим, главою МЗС Росії, була така дискусія про цінності, ставлення Росії до України. Він заявив, що Росія не може ставитися до України, як до Гондурасу, “бо у нас же братні стосунки”. Я йому й кажу: “Ні, краще ставтеся до нас, як до Гондурасу, тобто на основі звичайних міждержавних стосунків, на правовій основі, ніж на основі незрозумілих із точки зору міжнародного права “братніх стосунків”.

країнах, які теж мали імперії, вона трансформувалася в демократичні форми, але, на жаль, у випадку з Росією такого не сталося. Але ми не повинні бути жертвою оцих імперських забавок. Ми, українці, обираємо шлях демократії, а не тоталітаризму.

Такий гарячий лютий

Найкоротший місяць року виявився досить насиченим у суспільно-політичному житті. Коротко — про основне.

Від 5 лютого треба почати відлік 30-денного терміну, в який Рада не змогла почати роботу, а відтак президент отримує право її розпустити. Вже і влада, й особливо опозиція заявляють про дострокові парламентські вибори. Регіонали бажають змінити закон на користь мажоритарних виборів, опозиція — повернутися до виключно пропорційної системи. Резони обох сторін очевидні, враховуючи, що на виборах—2012 пропорційну їх частину виграла саме опозиція.

Не варто скидати з терезів і зовнішній чинник. Адже ми на порозі давно очікуваного саміту Україна—ЄС. Як же зустрічати його з паралізованим парламентом? А в опозиції тут усі козири, адже в Європі давно дивуються “кнопкодавству” в нашому парламенті.

У вівторок, 19 лютого, друга сесія Ради знову не відкрилася: парламент був заблокований.

Справи Юлії Тимошенко і Юрія Луценка

У Європі не можуть не реагувати на наявність в Україні політв’язнів. Отже, як бути з політв’язнями, насамперед Юрієм Луценком і Юлією Тимошенко? Кардинальний крок — їх звільнення, і не лише з огляду на саміт Україна—ЄС.

Щодо Луценка: половину терміну ув’язнення він відбув. Тому варіантів два: помилування президентом і звільнення за станом здоров’я. Для першого потрібне обов’язкове клопотання ув’язненого. Цього не буде: Луценко категоричний, ось цитата з оприлюдненої днями заяви Луценка: *“Я вважаю неможливим підписати лист про помилування з багатьох причин. З людської точки зору, для мене це неприйнятно, бо я не вчинив інкримінованих мені злочинів, а вирок українських судів вважаю виключно політичною розправою, яка не має нічого спільного із правосуддям. Я — не злочинець,*

я — політичний полонений, і мені немає за що просити помилування. З політичної точки зору це ще більш очевидно. Є речі, важливіші навіть за свободу. Я не можу допустити приниження Майдану й української демократичної опозиції. Відмова просити помилування у В. Януковича — це моя форма противу злу”.

Другий варіант — звільнення за станом здоров’я Луценка, що справді викликає тривогу. Але розгляд у цей понеділок у Чернігівському обласному апеляційному суді клопотання захисту Луценка про його звільнення завершився нічим: рішення суду — ув’язненому сидіти далі. Тепер на черзі апеляція до Вищого суду в столиці. І цілком можливо, що тут врешті звільнять Луценка. Це був би прийнятний для влади варіант у переддень саміту з ЄС. Треба ж хоч у чомусь йти на поступки.

Проти экс-прем’єра Юлії Тимошенко порушують нові кримінальні справи. Остання — про резонансне вбивство у середині 90-х Євгена Щербаня, одного з відомих донецьких політиків і бізнесменів, народного депутата. Вбивство давно розкрито, вбивця відбуває в Україні довічне ув’язнення. Аж ось

Генпрокуратура інкримінує Юлії Тимошенко причетність до замовлення вбивства Щербаня.

Про рівень цього звинувачення свідчать хоча б проведені днями допити так званих свідків. Ті через майже 15 років після подій сиплюють іменами, датами, цифрами, не гребують порпатися в особистому житті ув’язненої. Гарно охарактеризував рівень таких “свідчень” один із лідерів опозиції Анатолій Гриценко, написавши у своєму блозі про одного зі свідків: “Він сам особисто по справі нічого не знає, не бачив, не був свідком, з Юлією Тимошенко не знайомий; те, що він зараз розкаже — усе зі слів Кириченка, який із ним поділився під час однієї розмови, до того ж “у стані сильного алкогольного сп’яніння”; свідок не зміг пояснити, чому на допиті у травні минулого року прізвище Тимошенко він взагалі не згадував, чому називає її зараз — зі слідчим (прокуратури) вони “порадилися”.

І як після цього не погодитися, що в Україні політичне правосуддя є і воно вибіркоче.

Сторінку підготував
Петро АНТОНЕНКО

“Утвердження героїчних сторінок нашої історії в свідомості, особливо молоді, пізнання своїх коренів — один із головних напрямів діяльності “Просвіти”.

10 лютого у Львові відбулася X звітно-виборна конференція Львівського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Надаємо слово голові об’єднання Ярославу Пітку, якого знову обрано очільником львівських просвітян. У роботі конференції взяв участь і виступив голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан.

145 років тому на установчих зборах “Просвіти” Д. Січинський виголосив: “Через просвітництво до національного самоусвідомлення та самостійності української держави”. Ця ідея відображена в установчих документах і напрямах діяльності товариства “Просвіта”. Змінювалися лише обставини та форми роботи.

Період із 2009 до 2013 року можна поділити на два етапи, розмежовані президентськими виборами. Діяльність товариства до 2010 року зосереджувалась на формуванні громадянського суспільства як одного з основних чинників утвердження демократичних засад розвитку держави.

Із перших днів приходу до влади антиукраїнських сил “Просвіта” чітко і послідовно веде боротьбу за збереження української держави й передусім української мови та історичної пам’яті, як основи збереження української нації.

Ухвалення закону України “Про засади державної мовної політики” просвітяни сприйняли як виклик українській нації і були одними з перших біля стін Верховної Ради України, протестуючи проти цього антиконституційного, антиукраїнського закону.

Друга хвиля протесту відбулася проти призначення міністром освіти українофоба Табачника. “Просвіта” провела низку масових протестних акцій із залученням студентської молоді та взяла активну участь у Всеукраїнських заходах.

Оскільки ця одіозна особа є однією з ключових фігур у реалізації антиукраїнських планів Кремля, то після парламентських виборів 2012 року ще з більшим ентузіазмом продовжує руйнування української системи освіти, деформування свідомості нашої молоді, насадження їй чужих цінностей. Прикладом є учнівський конкурс “Лукомор’я”, що наказом міністра освіти Табачника насаджується в школах України і який ми закликаємо бойкотувати.

13 червня 2012 року на позачерговому засіданні обласної ради “Просвіти” оголошено проведення протестної акції “Українська хвиля”, яка розпочалася цього ж дня з кількатисячного віча на площі Ринок, організованого нами, і відбулася у всіх районах і містах області.

Однак усі наші зусилля не призвели до успіху тому, що ще у Верховній Раді України попереднього скликання представники демократичних сил мовний закон фактично “здали без бою”. Однак найголовніше, що внаслідок розчарування помаранчевою революцією українці не усвідомлювали дійсної небезпеки цього злочинного закону. Окрім того на всеукраїнському рівні згасав запал політиків, які вже готувалися до парламентських виборів. Пригальмували хвилю протесту й наївні сподівання представників української інтелігенції на те, що Президент не підпише цього закону. Навіть відбулася їхня зустріч з Януковичем у Криму, після якої, наступного дня, Президент підписав закон.

За цих умов ми зосередили роботу в середовищах, що мають протистояти розповсюдженню антиукраїнських метастаз. Насамперед необхідно захистити молодь, прищепити їй імунітет від цієї зарази, сформулювати в них почуття патріотизму, любові та гордості за українську державу, рідну мову — як свого буття основу.

Із цією метою в грудні 2010 року було проведено обласну

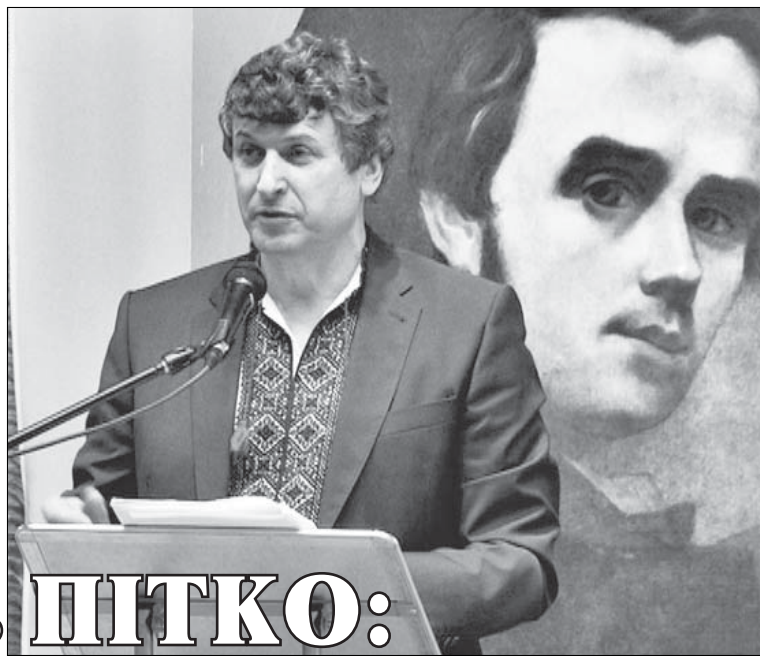
Ярослав ПІТКО: «Наступально будувати український світ»

конференцію на тему: “Українська мова в національному просторі України” для викладачів, вчителів і студентів за участю науковців Львівського національного університету ім. І. Франка, Національного університету “Львівська політехніка”, Академії друкарства. Матеріали конференції опублікували й передали всім освітнім закладам.

“Просвіта” підготувала конференцію на тему: “Державність мови — державність нації”, спільно з Всеукраїнською асоціацією викладачів української мови, філологічним факультетом Львівського національного університету ім. І. Франка, Львівським інститутом післядипломної освіти, науковцями вищих навчальних закладів, вчителями, студентами, представниками громадськості.

Одне із пріоритетних завдань обласного товариства “Просвіта” — пропагування українського слова, української книжки. З 2010 року розширено торгові площі “Центру української книги” у Львові, відкрито філію львівської “Книгозбірні” “Просвіти” у Золочеві та відкрито українську книгарню у Самборі.

Надзвичайно ефективні акції “Читай, дивися і слухай

українське”, що відбуваються з 2000 р. в районах і містах області. Мета — пропагування українського слова, пісні, кіно. В програмі виставка-продаж української книжки, презентація українських видань, за участю авторів, зокрема Р. Іванчука, Н. Бічуї, І. Калинця, Б. Стельмаха, М. Людкевича, місцевих поетів і письменників. До проведення цих акцій долучаються видавництва: “Світ”, “Каменярь”, “Літопис”, “Смолоскіп”, “Свічачо”, “Місіонер”, “Піраміда”. Активну участь беруть також молоді поети студії “Джерельце”, (кер. М. Людкевич) і літературної студії Малої академії наук (дир. І. Бордчук).

Хочу відзначити активність у проведенні цих акцій осередків Жидачівського району, з якого розпочиналась ця акція і її ініціатора Марію Турчиняк, Сокальського, Самбірського, Жовківського, Золочівського районів, міста Винники, Старосамбірського району, де акція “Читай, дивися і слухай українське” відбувалась у кожному селі та місті району. Ці заходи активно висвітлюються у місцевих ЗМІ.

Важливий аспект нашої діяльності — проведення конкурсів серед учнівської та студентської молоді. Найважливішими

є щорічні традиційні конкурси поезії “Шевченкове слово”, конкурс малюнка “Тарасовими стежками”.

Відзначу активну участь у них Городоцького, Самбірського, Золочівського, Буського, Рахівського, Пустомитівського, Стрийського районів та міст Львова, Ходорова, Винників.

Яскравим був конкурс до 100-річчя від дня народження поета Б.—І. Антонича (грудень 2009 року, голова оргкомітету Ігор Калинець).

Необхідно зауважити, що майже кожна міська районна організація, знаходить свої цікаві форми роботи з молоддю.

Переможці обласних і районних конкурсів нагороджуються спеціальними грамотами обласного товариства та цінними подарунками з книжкового фонду обласної “Просвіти”.

Цього року представники Львівщини взяли участь у Всеукраїнському конкурсі плаката й малюнка “Палітра українського слова”. Вісім із них стали призерами цього конкурсу. Особливо відзначився Жовківський район (Рава-Руська та Дубляни).

Важливий конкурс духовної пісні — “Пісня серця”, який започаткувала “Просвіта” спільно з

катехитичною комісією, відбувається раз на два роки.

Відновленню історії, патріотичного духу сприяє проведення щорічного Всеукраїнського дитячо-юнацького фестивалю української патріотичної пісні “Сурми звиятиги”, засновником і організатором якого є “Просвіта” та Центр національного відродження імені Степана Бандери, а також заснована ними громадська організація “Сурми звиятиги”, що працює на постійній основі. У ньому беруть участь на різних етапах (шкільний, районний, обласний) до 10 тисяч дітей, він завершується гала-концертом в оперному театрі, де представлені також дитячі та молодіжні колективи з багатьох областей України.

Надзвичайно важлива подія у піднятті самосвідомості, активізації суспільної думки, — відзначення 200-ліття будителя українства на Галичині Маркіяна Шашкевича. Просвітяни області взяли участь у відзначенні цієї дати на горі Підлісся. У Львові в приміщенні школи ім. Маркіяна Шашкевича відбулася урочиста академія, на яку запросили представників усіх шкіл імені М. Шашкевича, а також гімназії ім. М. Шашкевича з Перемишля.

Хочу особливо відзначити роботу осередків Бузького, Рахівського та Золочівського районів щодо організації урочистостей із нагоди цього пам’ятного ювілею у краю Шашкевича. Зокрема “Просвіта” Рахівського району спільно з районним товариством “Рідна школа” створили музей Шашкевича у с. Нестаничі.

Велику роботу щодо пропагування титанічної постаті Франка проводить Дрогобицька “Просвіта” і в повсякденній роботі, і під час проведення ювілейних дат.

Серед найбільших просвітницьких масових акцій — відзначення 20-ї річниці загибелі В. Івасюка та 10-ї річниці І. Білозора, в центрі Львова біля пам’ятника Т. Шевченка, в якій взяли участь десятки тисяч львів’ян.

“Просвіта” сьогодні не здійснює книговидавничої діяльності, а співпрацює з українськими видавництвами над такими цікавими проектами: унікальне видання першої енциклопедії міста Львова, спільно з видавництвом “Літопис”. У роботі задіяно понад 200 науковців, опубліковано вже 4 томи. Керівник проекту Михайло Комарницький — член правління “Просвіти”.

За фінансової підтримки Центрального Правління, а саме голови Всеукраїнського товариства Павла Мовчана, побачив світ унікальний буклет — Україна у Другій світовій війні. У ньому зібрано фактичний матеріал про втрати України у Другій світовій війні, зокрема про жертви сталінських репресій у 40–50-х рр. в Західній Україні. Матеріал важливий для пізнання і аргументованої дискусії з антиукраїнськими політиками.

Тому утвердження героїчних сторінок нашої історії в свідомості, особливо молоді, пізнання своїх коренів — один із головних напрямів діяльності “Просвіти”. І фундаментальна робота — проведення щорічних всеукраїнських генеалогічних конференцій “Український родовід”, основним завданням яких є відновлення зв’язку поколінь через пошук коріння свого роду, історію народу. Матеріали кон-

ференції видрукувані окремими виданнями. Цю роботу здійснює Адріана Огорчак, яка виховала школу екскурсоводів, що подають правдиву українську історію Львова.

В області досліджують історію “Просвіти”. Видано історію “Просвіти” Самбірського, Стрийського, Сокальського, Мостиського, Радехівського, Пустомитівського та інших районів, а також міст і сіл, зокрема м. Рудки, м. Ходорова, с. Добрян, с. Рикобовти, с. Сигнівки, с. Ставчани, с. Підгайчики, смт. Рясне, а також багатьох міст і сіл. Поштовхом до цієї роботи є проведення щорічного конкурсу Історія “Просвіти” твого міста, села”.

“Просвіта” проводить щорічні масові патріотичні заходи: вшанування дня народження провідника нації Степана Бандери, День проголошення Самостійності УНР та День злуки 22 січня, День Героїв Крут, День загибелі Генерала Шухевича, Шевченкові дні, День Героїв, що відзначається як офіційне свято на території області, Дні Шашкевича, Франка, річниці УГВР, День незалежності, День створення УПА та інших пам’ятних дат, що сприяють духовному піднесенню і патріотичному вихованню молоді.

Необхідно наголосити на відзначенні Дня Матері, яке стало традиційним. У цей день у Шевченківському гаї збираються тисячі людей. Активну участь у його проведенні беруть окремі райони м. Львова та області: Шевченківський, Франківський, Залізничний, Самбірський, Жидачівський, м. Ходорів та інші.

Важлива справа і керівництва обласної організації, міських і районних осередків “Просвіти” — увіковічення видатних українців та історичних подій.

Це насамперед активна участь “Просвіти” у зведенні пам’ятника Степанові Бандері, разом із фондом, який очолював Ігор Калинець та іншими громадськими організаціями, зокрема Братством вояків УПА, Товариством політ’язнів і репресованих, Центром Національного відродження імені С. Бандери.

Вдячний активістам Винниківського осередку “Просвіти”, які провели велику роботу щодо відновлення першого в Україні пам’ятника Т. Шевченка у Винниках. Обласна “Просвіта” активно підтримала цю ініціативу, забезпечивши основне фінансування цього проекту.

Силами Самбірської “Просвіти” встановлено пам’ятник Іванові Франкові у с. Рилівка Самбірського району. Окрім того зведено пам’ятники Степанові Бандері у Сокалі та Іванові Франкові у Радехівському районі та інші.

Ми також підтримали ініціативу товариства “Надсяння” щодо будівництва пам’ятника Михайлові Вербицькому до 200-ї річниці від дня його народження. Створено оргкомітет, готуються документи для оголошення відкритого конкурсу.

Справою честі для нас є відновлення пам’ятника “Просвіти”, що перебуває на балансі управління культури Львівської обласної державної адміністрації.

Очевидно, що необхідно оголосити збір коштів серед просвітян і зробити це саме до 145-річчя створення “Просвіти”.

Важливе місце у формуванні свідомості людини, політичної думки належить ЗМІ. Сьогодні інформаційний простір Украї-

ни — не український. Те, що бачимо і чуємо з екранів телебачення та радіо — глум над українцями. Це стосується не тільки всеукраїнського рівня. Тому ми маємо не тільки різко реагувати, апелюючи до керівників держави, області, а й усіма засобами входити в інформаційний простір.

Через відсутність фінансування припинено видання часопису “Просвіта”. Окремі організації, зокрема, Старосамбірська, Пустомитівська районні та міста Винники видають свої газети. Реєструє газету Сколівська організація.

З огляду на ситуацію, необхідно підтримати Всеукраїнське видання “Слово Просвіти”. Однак рівень передплати незадовільний. Треба докласти максимум зусиль до цієї справи, адже це не тільки наш просвітянський рупор, а й одне з небагатьох незалежних видань в Україні.

2009 року Львівська обласна “Просвіта” готувала й транслювала власну щотижневу телепрограму “Основа”, що висвітлювала найактуальніші проблеми культурного, духовного життя Львівщини.

Цього року ми хочемо відновити цю програму в якіснішому форматі на Львівському телеканалі. Необхідно використовувати і будь-яку можливість в інших ЗМІ. Для цього створено ін-

Приходить розуміння необхідності побудови громадянського суспільства знизу. Влада не зацікавлена в цьому, не зацікавлена і політична еліта, адже незорганізованим суспільством легше керувати чи відверто маніпулювати. Організоване суспільство не дозволить себе обдурити, не дасть зневажити на своїй землі.

У ситуації, коли до влади прийшли антиукраїнські сили, які руйнують основи української держави, коли “п’ята колона” відверто будувє “руський мир” на догоду Кремлю, є один спосіб це зупинити — будувати свій український світ. І робити це наступально. А для цього необхідна консолідація всіх національно-патріотичних сил. Хочу відзначити важливість спільної праці з іншими громадськими організаціями, які ще 2000 року об’єдналися у ГО “Українська альтернатива”, засідання якого проводились у “Просвіті”.

Ми повинні розуміти, що об’єднати людей різних середовищ можна лише навколо національної ідеї і конкретних справ, що забезпечують її реалізацію. Час марнослів’я вичерпав себе, настав час дій.

Митрополит Андрей у своєму посланні до духовенства й українського народу “Наша Державність” 1942 року писав: “Якщо хочемо національної Хати хотінням глибоким, ширим, якщо та

Ярослав Пітко і Павло Мовчан

формаційно-аналітичну службу. Адже нові умови диктують нові форми роботи. Заходи обласного правління визначають основні напрями діяльності товариства. Відтак ця робота в різних формах повинна знайти своє відображення в містах і селах області.

Тому одним із важливих завдань є забезпечення розвитку мережі, яка б охоплювала всі райони, міста, села. У кожному селі, трудовому колективі має бути осередок “Просвіти”, залучаючи до роботи всіх, хто розуміє важливість просвітницької роботи та здатний жертвувати для цього своїм часом. Ми розуміємо, що багато активних людей пішли в партію, омрюючи перспективу потрапити у партійні списки. Найприкріше, коли ці люди, а часом це колишні члени нашого товариства, вороже налаштовані проти громадських організацій взагалі.

Інші пасивно спостерігають за подіями і претензійно запитують: де “Просвіта”, що робить “Просвіта”? В таких випадках згадує слова художника, активного громадського діяча Івана Труша, який казав: “Якщо ти багато говориш про патріотизм, то покажи місце, де це ти зробив і що конкретно зробив”.

Я — оптиміст. Сьогоднішня ситуація в державі повертає щораз більше людей до ідеї просвітництва, його ролі у формуванні суспільної свідомості.

воля є не тільки фразою, ілюзією, то вона мусить проявлятися діями і те діяння мусить вести до єдності”. І справді, поразки на президентських виборах нічого не навчили наших політиків.

На парламентських виборах не відбулося очікуваного об’єднання. Представники національно-демократичних сил пішли різними колами.

Представники національно-культурних товариств Львова говоритимуть про збереження рідних мов

Олеся ПАЛІНСЬКА

21 лютого 2013 року у “Львівській політехніці” зберуться освітяни, науковці, представники наукових установ і шкіл з етнічнонаціональним компонентом, а також державних освітніх структур, щоб обговорити проблеми збереження рідних мов в іншомовному оточенні. Круглий стіл, ініційований Міжнародним інститутом освіти, культури та зв’язків із діаспорою НУ “Львівська політехніка”, відбудеться у Міжнародний день рідної мови, який із 2000 року відзначають у всьому світі з ініціативи ЮНЕСКО, щоб сприяти захисту і збереженню всіх мов народів світу.

Українці за кордоном також прагнуть зберегти свою мовну та культурну ідентич-

На раді обласної “Просвіти” у вересні 2012 року ми ухвалили рішення про підтримку Всеукраїнського об’єднання “Свобода”, мотивуючи це тим, що у Верховній Раді має бути політична сила, здатна протистояти антиукраїнським силам, здатна радикально виступити на захист української справи.

Дуже важливо, щоб у Верховній Раді теперішнього скликання опозиційні сили дотримались передвиборних обіцянок, діяли спільно. Але найголовніше, щоб знову не відбулося відмежування політичних еліт від народу. Тільки опертя на широкі маси українців може привести до успіху — писав Степан Бандера.

Хочу наголосити, що сьогодні небезпека йде не тільки від діяльності антиукраїнських сил чи зовнішніх зазіхань, зокрема, від північного сусіда. Основна небезпека — це пасивність і зневага людей.

Де гасло наших славних попередників: “Якщо не я — то хто? Якщо не сьогодні — то коли?”, що кличе кожного до праці, до особистого внеску в розбудову української держави? Усе це спонукає нас до дії — невтомної, наполегливої — будівництва власного Українського Храму — Держави.

Кожна звітно-виборна конференція — якісно новий етап нашого розвитку, поступу. Я переконаний, що сьогодні переосмислено, визначено потреби часу і це дасть новий поштовх для дії товариства.

Доброю нагодою активізації діяльності “Просвіти” є відзначення цього року 145-річчя Створення “Просвіти” та 25 років її відновлення, як товариства української мови. Тому 2013 рік на Головній раді проголошено роком “Просвіти”.

Діяльність обласної “Просвіти” — спільна праця 30 районних і міських організацій, із розгалуженою мережею первинних осередків, що є в структурі організацій і все це — єдиний моноліт, об’єднаний великою ідеєю побудови Української Самостійної Соборної Держави.

Завершу словами лауреата Шевченківської премії Героя України, почесного голови “Просвіти” Романа Іваничука: “Просвіта” має жити вічно. Україні ніколи не буде забагато світла цивілізації: в нових умовах нашого буття — в центрі просвіченої Європи — той смолоскип і та зоря хай запалають новим могутнім світлом — не для засліплення сусідів, а для того, щоб вони побачили нас, зацікавилися нами і визнали собі рівними”.

Звернення делегатів Десятої звітно-виборної конференції Львівського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т.Шевченка до керівників навчальних закладів і вчителів Львівщини

3 грудня 2012 року Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України видало наказ № 1378 про проведення Всеукраїнського конкурсу з російської мови “Лукомор’я” серед учнів 2—11 класів. У Правилах зазначено, що конкурс “Лукомор’я” проводиться з метою популяризації серед учнівської молоді знання мов, активізації та актуалізації вивчення російської мови в навчальних закладах; підвищення рівня знань із російської мови; розвитку дослідницьких здібностей учнів; підтримки та підвищення ефективності роботи вчителів російської мови”. Основними завданнями конкурсу є, зокрема, підвищення інтересу учнів до вивчення російської мови та культури; поглиблення та структурування знань учнів з російської мови; створення підґрунтя у підготовці до державної підсумкової атестації та ЗНО з російської мови; залучення широкого кола сільської молоді до активної участі в інтелектуальних змаганнях із російської мови; активізація позакласної та позашкільної роботи з вивчення російської мови тощо.

Заявка на участь у конкурсі — це, власне, прихований звіт з упровадження російської мови у школах України. Так, у документі, який потрібно подати організаторам конкурсу, необхідно, з-поміж усього іншого, вказати загальну кількість учнів у школі, скільки з них у кожному класі погодилося взяти участь у конкурсі, а також прізвище та контакти особи, відповідальної за проведення конкурсу “Лукомор’я” у кожному навчальному закладі. Крім того, за участь у конкурсі з популяризації російської мови кожний учасник має переслати оргкомітету, який розташований у місті Луганськ, по 14 грн. Проте жодних ініціатив, спрямованих на підтримку та утвердження української мови з боку Міністерства, очолюваного Д. Табачником, немає: навпаки, ще 25 жовтня 2010 року Д.Табачник підписав указ, яким фактично зліквідовано державну підтримку міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика. І цей наказ досі не скасовано.

Конференція ЛОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка вважає, що запроваджений міністром освіти і науки, молоді та спорту України Дмитром Табачником в школах конкурс із російської мови “Лукомор’я” спрямований на витіснення української мови та сприяє русифікації підростаючого покоління. Відтак вимагаємо відміни цього наказу, а вчителів закликаємо бойкотувати його виконання.

10 лютого 2013 р.

м. Львів

Олексій НЕЖИВИЙ, професор Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

20 січня виповнилося 100 років від дня народження літературознавця і педагога Івана Михайловича Білогуба. 45 років його життя поєднано з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Літературно-мистецькі ідеали, інтерес до наукових досліджень формувалися в І. Білогуба ще під час навчання в харківському університеті, який він закінчив 1934 року. Підтвердженням сказаного є його спогади “Некролог”, що вперше опубліковані 1988 року. З великим бажанням розпочав навчання у вищій сільсько-юнак. У спогадах наголошено, що тоді в університеті пам’ятали його колишніх випускників: видатних науковців О. О. Потебню, І. І. Срезневського, М. Ф. Сумцова. Студенти захоплювалися лекціями улюблених викладачів: О. І. Білецького, Л. А. Булаховського, О. Г. Розенберга. Молодь виявляла інтерес до бурхливого літературно-мистецького життя в тодішньому столичному місті, відбувалися зустрічі з письменниками Миколою Кулішем, Леонідом Первомайським, Петром Панчем, Володимиром Сосюрою.

Навчаючись в університеті, І. Білогуб працював учителем у СШ № 40 міста Харкова, а 1936 року — молодшим науковим співробітником Галереї картин Тараса Шевченка та на кафедрі літератури в Харківському бібліотечному інституті, спочатку асистентом із зарубіжної літератури в професора О. Г. Розенберга, потім — викладачем української літератури. Розпочинає він і літературознавчі дослідження, зокрема з історії створення пам’ятника Тарасу Шевченкові в Харкові. На жаль, ця перша науково-дослідницька робота й стала приводом до несправедливого арешту... На пропозицію директора Галереї картин дописати його в співавторі вже підготовленої праці молодий науковець рішуче відмовився. Як наслідок, з’явився наклепницький сигнал і 29 квітня 1937 року І. Білогуба заарештували.

Під час обшуку на квартирі І. М. Білогуба як “компрогат” забрали книгу — бібліографічний довідник “Десять років української літератури. 1917—1927” (Харків, 1928) за редакцією Сергія Пилипенка та 18 примірників журналу “Ілюстрована Україна” (Львів, 1913). Постановою слідчого від 12 липня 1937 року ці видання кваліфіковано як “контрреволюційна націоналістическая литература”, тому й вирішено, “что данная литература имеет существенное значение для дела, приобщить к делу по обвинению Белогуба Ивана Михайловича”. Розуміючи всю абсурдність цього звинувачення, адже і довідник цей, і журнали були доступні читачам бібліотек, наступний документ в “деле”, датований тим же

Вірив у рідне слово До сторіччя професора Івана Білогуба

Рідне слово було для Івана Михайловича Білогуба найдорожчим. Особливо в найтяжчі роки, коли все-таки зміг вижити, відбуваючи несправедливе покарання. Глибоко розуміти, відчувати і любити рідне слово він усе життя навчав студентів, учителів, учнів. Із перших днів діяльності Товариства української мови імені Тараса Шевченка на Луганщині професор Іван Білогуб його чільний діяч: виступає зі статтями в періодичній пресі, на обласному радіо, бере участь у літературно-мистецьких дійствах, відкритті музеїв Бориса Грінченка й Григора Тютюнника, пише книжки про славетних письменників-земляків. Найбільш пам’ятне зі свого життя він теж закарбував у рідному слові, написавши спогади “Некролог”...

числом, — “акт уничтожения контрреволюционной националистической литературы”. Ворожий характер літератури визначався тоді дуже швидко: редактор книжки, письменник Сергій Пилипенко вже був репресований, а журнал “Ілюстрована Україна” видавався за кордоном, тобто у Львові, до того ж видавець — товариство “Просвіта”.

Спецколегія Харківського обласного суду від 7 вересня 1937 року, засудивши І. Білогуба до чотирьох років позбавлення волі, одним із звинувачень визначила зберігання контрреволюційної націоналістичної літератури.

Боляче переживав І. Білогуб несправедливий і жорстокий вирок, але все ще сподівався на відновлення правди. Тому й пише 14 жовтня касаційну скаргу на адресу Верховного суду республіки, з відчаєм наголошуючи, що він не злочинець, має тільки 24 роки й просить не забирати із життя найбільш дорогі й інтенсивні для праці роки. Однак і Верховний суд вирок залишив без змін. Пізньої осені 1937 року потяг із засудженими прибув на станцію Тайга. Почалася робота на лісопоясах, про що І. Білогуб пізніше згадував: “Перебування в таборі на станції Тайга, можна сказати, було щасливим періодом у моєму ув’язненні. Драматичні етапи були ще далеко попереду. Я про них не думав і не гадав. Навпаки, з перших днів після прибуття в Тайгу наполегливо добивався правди, справедливості. Звертався у всі прокурорські, судові інстанції з заявами, вимогами, проханнями розглянути справу, встановити істину, звільнити як несправедливо ув’язненого”.

У червні 1938 року І. Білогуб переведений до табору неподалік селища Воежай “Устьимлага” в Комі АРСР. Тоді І. Білогуб зважився на втечу. Здавалось би, безглуздий вчинок доведеного до відчаю ув’язня, однак пояснення в’їмногого втікача було логічно ясным і коротким: протест проти несправедливого вироку. Табірний суд із трьох осіб

додав ще три роки, кваліфікувавши втечу як намагання продовжити контрреволюційну діяльність в Україні. Наприкінці 1938 року знову втеча, а через два дні пояснення слідчому: втікати, поки не вб’єте. Знову швидкий суд і ще три додані роки.

Термін несправедливого ув’язнення закінчився 1946 року, бо строк зменшили на один рік. “Той рік, якби його не скоротили, я б не витримав. Ніякої розради вже не було, навіть в середовищі духовно близьких людей. Тисла неволя”, — пізніше згадував І. Білогуб. Однак, приїхавши в рідне село, недавній зек зустрів неприємне, навіть вороже ставлення влади, а тому змушений був знову повернутися в Ухту, вже вільнонайманим у науково-дослідній польовій партії “Нафтогазрозвідка”.

Наприкінці 1946 року Іван Білогуб приїхав до Ворошиловграда й через деякий час працював лектором обласного лекційного бюро. Скориставшись порою досвідченого юриста, у документах не зазначав про судимість. Відтоді, як і всі працівники, І. М. Білогуб заповнював службу анкети і писав, що 1934 року закінчив Харківський державний університет, потім викладав українську літературу в Харківському бібліотечному інституті, а з 1942 року працював у “Нафтогазрозвідці” в Москві, адже там була головна контора. Такий дивний запис дублювався багато разів. І лише наприкінці вісімдесятих Іван Білогуб в автобіографії напише, що 29 квітня 1937 року був репресований, перебував у Сибірському таборі (станція Тайга) а з 1938 року до 1946-го включно — в Усть-Вимському таборі в Комі АРСР.

Приїзд Івана Білогуба до Ворошиловграда був зумовлений тим, що тут, у педагогічному інституті, ще з 1939 року працював його старший брат — Лука Михайлович Білогуб. Випускник географічного факультету Харківського державного університету, він після захисту кан-

дидатської дисертації став завідувати кафедрою географії, у роки війни — командир вогневого взводу, нагороджений бойовими орденами й медалями. Кафедрою географії Л. М. Білогуб завідував до 1964 року, став відомим науковцем, автором статей до енциклопедій, монографії “Луганська область”, навчальних посібників. Помер 1967 року.

1949 року І. М. Білогуб, на пропозицію завідувача кафедри української літератури Г. М. Гончарука, став працювати старшим викладачем кафедри, читаючи навчальні курси методики викладання української літератури та історії української літератури кінця XIX—початку XX століття. Кандидатську дисертацію зміг захистити лише 1967 року, на 54-му році життя, бо тільки 1965 року Верховний суд УРСР офіційно реабілітував його за відсутністю складу злочину.

Із 1971 року І. Білогуб майже два десятиліття завідував кафедрою української літератури (обраний за конкурсом 1973-го) Луганського державного педагогічного інституту імені Тараса Шевченка, виховуючи любов до красномовства, професії вчителя-словесника. 1980-го отримав вчене звання професора і був ним до кінця життя — 22 серпня 1994 року.

Як науковець, Іван Білогуб став відомим переважно завдяки літературно-краєзнавчим дослідженням. Ще 1963 року в журналі “Донбас” він публікує статтю з промовистою назвою: “А традиції є”, в якій обґрунтовує тезу, що першопочатком літературної історії нашого краю є “Слово о полку Ігоревім”. Відтоді з’являються дослідження про літературну організацію “Забой”, рецензії на книги письменників-земляків, статті до ювілейних дат українських письменників. Так, 3 квітня

1968 року в обласній газеті “Луганська правда” з’являється стаття до 50-ліття Олеса Гончара, де Іван Білогуб, на противагу тодішній огульній критиці, дає високу оцінку романові “Собор”, зазначаючи, що талановитий письменник гостро виступає проти вбивць краси — браконьєрів матеріального і духовного життя народу, рідної землі, до того ж характери літературних героїв розкриваються через стосунок до історії, багатовікової культури, героїчного минулого.

Особливо вболівав Іван Михайлович за долю української літератури на Луганщині. Нетерпимим був до тих, хто намагався обґрунтувати існування особливої “культури Донбасу”. Так само рішуче виступав проти наслідків тоталітарної системи під компартійним керівництвом, намагання “...позбавити народ його історичної пам’яті і культури, досвіду, умінь, знань і навичок поколінь, його історичного досвіду, довести до духовного спустошення...”

Уже наприкінці життя Іван Михайлович Білогуб зміг по-новому осмислити свої краєзнавчі студії в книжці “Літературно-краєзнавча Луганщина” (першу частину видано 1993-го, а другу — вже після смерті автора 1994 року завдяки зусиллям письменника й лікаря Юрія Єненка). У цій праці науковець обґрунтовує низку важливих теоретичних положень. По-перше, літературне краєзнавство включає в себе цілий комплекс джерел історико-етнічного, художньо-естетичного, морально-етичного змісту і є важливим засобом у формуванні духовної культури. По-друге, літературно-мистецьке життя Луганщини, починаючи від “Слова о полку Ігоревім”, є складовою частиною української національної культури і має глибокі традиції, які не переривалися, хоча й потерпали від національного державного гноблення, особливо в XIX столітті та до недавніх часів XX.

Ще один аспект літературних інтересів І. М. Білогуба — творчість лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка: письменників Івана Світличного, Миколи Руденка, Василя Голобородька, а також колишніх репресованих — Юрія Сліпка, Івана Савича, чия творча доля назавжди поєдналася з Луганщиною.

Його мемуари “Некролог” тягнуть до художньо-документальної прози, а їхнє літературне спрямування досягається за допомогою майстерно виписаних діалогів, портретів, авторських характеристик та узагальнень. Життя Івана Білогуба є типовим для українського інтелігентного часу, бо така жорстока доля спіткала у 30-ті роки сотні тисяч людей. Нелюдськими зусиллями тиранія хотіла знищити творчу особистість, перетворити її на раба. Однак український характер уже вкотре виявив і гідність, і стійкість.

Ірина САВЕНКО, доцент кафедри української літератури та методики її викладання ЛНУ імені Тараса Шевченка

7 лютого 2013 року в житті Луганського краю відбулася непересічна подія, значення якої виходить далеко за межі нашого краю. На базі кафедри української літератури та методики її викладання базового просвітнянського Луганського національного університету імені Тараса Шевченка проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Іван Білогуб — дослідник, педагог, людина” з нагоди сторіччя від дня його народження. У ній узяв участь увесь цвіт просвітнянської Луганщини. Один із найвагоміших заходів, що відбувся у рамках знакового ювілею, — відкриття пам’ятної дошки та майстер-кла-

Дослідник, педагог, людина

си, які дали кращі вчителі України та Луганщини.

Заходи з нагоди 100-річного ювілею розпочалися відкриттям пам’ятної дошки біля аудиторії, де в 1949—1994 рр. працював І. М. Білогуб. Кошти на її встановлення зібрали його учні й колеги. Пам’ятну дошку урочисто відкрили перший проректор університету Сергій Савченко, теперішній завідувач кафедри української літератури, продовжувач справи І. М. Білогуба, професор Віра Фоменко та переможниця конкурсу наукових і творчих робіт імені професора І. М. Білогуба Дарина Гнилицька.

Пам’ятна дошка нагадуватиме молодому поколінню, що тут формувалася потужна наукова школа, яка зростила чимало справжніх на-

уковців і педагогів, які власним прикладом утверджували національну державність на сході України.

На пленарному засіданні виступили учні й послідовники професора І. М. Білогуба, які всебічно розкрили грані творчого таланту свого наставника й наголосили, що історію кафедри творили непересічні постаті: Григорій Костюк, Олександр Пулинець, Хома Гончарук, Олексій Міхно. Пам’ять І. Білогуба вшанували хвилиною мовчання, а студенти факультету української філології та соціальних комунікацій запалили свічки біля його портрета. Молодих дослідників його творчості нагородили цінними подарунками і грамотами.

Друга частина конференції — секційні засідання. На завершени-

ня конференції провели круглий стіл “Грані таланту Івана Білогуба”, де своїми думками, спогадами поділилися колишні учні, колеги, шанувальники його таланту. Зокрема голова Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Во-

лодимир Семистяга відзначив непересічний внесок професора Івана Білогуба в започаткування та становлення обласного просвітнянського об’єднання, до чого він прислужився і своєю науковою працею, і невтомною роботою з утвердження української державності, мови, культури, духовності в нашому зросійщеному регіоні.

Сьогодні справу професора Білогуба підтримують і продовжують учні й колеги з усього університету, а особливо — кафедра української літератури та методики її викладання на чолі із професором Вірою Фоменко. Заплановано перевидання двох частини “Літературно-краєзнавчої Луганщини”, виданої 1994 року, віднайдені й ніде до цього часу не друківаних наукових розвідок, поезій, есе видатного науковця-літератора.

Із тонкого туману Полісся,
З таємничого світла води
Народився чутливим колись я
До трави, до зорі, до біди.

А зі мною вродилось і слово,
Що ввібрало мовчання і крик,
Що цвіте в мені гостро, святково,
Мов над плесом ріки молодик.

Не з дурману — з туману, з криниці,
Де первісно ворухиться дно,
Із гіркої сльози удовиці
У мені засвітилось воно.

Я приємлю його нелукавим,
Притуливши до серця й чола,
І жадаю від нього не слави,
Лиш любові, довіри, тепла.

І прошу нині в силі й знемозі,
Щоб у слові не вигас вогонь,
І прошу тебе, слово: в дорозі
Не злукав, не зів'янь, не схолонь.

Наша мова

Каптан, жупан, обнова — наша мова?
Спасенний круг у хвилях темних вод?
Ні! Отче слово — істина, основа,
Його не відречеться мій народ.

Воно всім нам дароване навіки,
Освячене від роду, як ім'я,
Та ходять ще між нами недоріки,
Чаїться ще облуда, як змія.

І я прощення змушений благодати
У Господа за покручів, за тих,
Котрі двох слів не гідні вже зв'язати
Без висловів калічних та брудних.

Запрошує чужу, нерідну мову
У рідний край пихатий землячок,
Продати честь нечистому готовий,
В собі замкнувши совість на гачок.

І я прошу, благаю знов і знову
У дні ясні, святкові та сумні:
Із уст лукавих визволяйся, слово,
З тенет облуди, зради та брехні.

Усі століття, кровію політі,
Не вбили мови серце золоте,
Вона ж не тільки в пісні чи молитві,
А й в клекоті лелечому цвіте.

У гроні виноградному й тернині
Відсвічує вогонь її палкий,
Вона живе в росині й пелюстині,
У голосі діброви та ріки.

Ніхто в народі мови не відніме,
Допоки в дітях дихає вона.
Від бруду та огуди бережімо
Праотче слово, наче “Отче наш”.

Кривавник рідного слова

Схаменуться, стрепенуться
Стуманілі люде.
Рідне слово, рідний розум, —
Рідна й правда буде.
Пантелеймон Куліш (1882)

І суд прийде. Як не людський, то Божий,
Впадуть навалюно хвилі темних вод
На плем'я, правді й совісті вороже,
Що обкрадає рідний мій народ.

І з-за межі біжать хорти на лови,
Їх лютий брех — на гордий жар калин.
Святий засів небес — барвінок мови —
Витоптують моголи і хохли.

Куди і з чим, в яку іти нам еру,
Чи гордість роду нашого жива,
Коли бруднять озонну атмосферу
Гидотні, чорні викиди-слова?

Василь ГЕЙ

Любити, захищати рідну мову — то нації моральна висота

Весь час ми ніби винні щось Химері,
Їй слово наше коле вже давно.
Женеш її, виштовхуєш у двері,
Вона ж нахабно лізе у вікно.

Я знов і знов себе сльозою краю,
Росою мови змочую уста.
Ну стрепенись, народі мій, благаю,
Допоки знов рабом німим не став.

Допоки із хрещатого барвінку
Тобі вінок надгробний не сплели.
Ти ж маєш і Шевченка, й Українку,
Вони ж за тебе муки прийняли.

Лікую рани словом-дерев'ям,
Безсмертним подорожником-листом
І знову й знов слова, немов надію,
Лелію, вишиковую рядком,

Аби вони, з'єднавши міцно руки,
Стояли чистим звуком проти мли
І від неправди, муки та розпуки
І від моголів край мій берегли.

Ще платить він принижено данину,
Та першим квітом волі вже вродив.
Кривавник слова рідного не згине,
Він вистоїть під хвилями орди.

Путі наші круті, та несходимі,
Вирує у приниженні і злет.
Содоми в світі всі були судимі,
Хоч скільки б часу не тривав бенкет.

Вдихаю все тепло своє у слово
Із вірою, що холод промине,
Зійдуть сніги — і мова проліськово
Усім сліпцям прозрінням спалахне.

Зурочення

І я забула їх, не пригадаю й слова
З тих наших довгих запальних розмов,
а тільки барва їх, мелодія раптова
тепер, як і тоді, мені бунтує кров.

Неначе хто її поставив на сторожі,
щоб душу в кожний час будить від сна,
щоб не заглухли в серці дикі розжі,
поки нова не зацвіте весна.
Леся Українка, “Забуті слова”

Живуть в Україні напівукраїнці,
Хоч мають козацьке коріння.
Є предківська пам'ять у кожній травинці —
Як росту жага і цвітіння.

А в тих, що забули слова свого роду,
Що в них замість пам'яті — мерва?
Отруйну в дитинстві пили вони воду,
Що в них рідна врода померла?

Полинне й розтлінне це долі зурочення,
Забуті слова — як вуглинка в золі.
Хоч блискає, брязкає колія збочення,
Та це лиш блукання й волення в імлі.

І маємо волю — знедолену бранку,
Такі ставлять міти віки і роки:
Колись Українкою стала дворянка,
Тепер в малороси ідуть селянки.

Забуті слова — наче діти повії,
Покинуті в хаті без світла й тепла.
Над отчими ріками попелом віє,
На рід недорікий вже кажемо “клан”.

Налитий мій день гіркотою по вінця,
Ординці в нім б'ються, аж бризкає лютя.
Живуть в Україні напівукраїнці
І зрадою радо мене продають.

Та молоді грає мелодія мови,
Стираючи порошок трухлявих розмов,
І в душі недужі вливається слово
Основою, барвою, світлом обнов.

Спокута окутає й душі калічні,
Як вдарить над ними жалобна струна,
І наші одвеснені ниви пшеничні
Чекають, як Бога, нового зерна.

Нас жайвір-сівач заохочує дзвінко,
Щоб ми свої гони скоріше пройшли.
Пробач, рідна весно, пробач, Українко,
Що ми так повільно йдемо, як воли.

І полем, і болем — до тебе стежинка,
До слів твоїх важко торуємо путь.
Вони — то жаринка, то гостра тернинка,
Що зорями й соромом пам'ять печуть.

Вечорина в Мінську

“Красавік”, “надвор'є”, “вечарина”* —
Повні чару й свіжості слова.
Так, як ще не вмерла Україна,
Білоруська мова ще жива.

Хоч весна студена ще стояла.
У чеканні сонячного дня,
З добрим словом Коласа й Купали
Запливала в серце “теплина”.

Гомоніли мови, наче друзі
(Скаже хтось: “Подумаєш — дива!”),
Не дива, та силу Білорусі
Вольний дух Шевченка дарував.

Бусол волю нам святив хрещато,
Нас єднала спільна ще біда,
Та не варто нині сперечатись,
Скільки хто й кому себе продав.

Нас повчає, діток мов у школі,
“Старший брат”, в зневазі кривить рот.
Та сміється хто з чиеїсь волі,
Той не вартий сам її щедрот.

Так, свої година в нас, погода,
Ми уже заручені з теплом.
Хай іще холодні плинуть води,
Та земля співає під крилом.

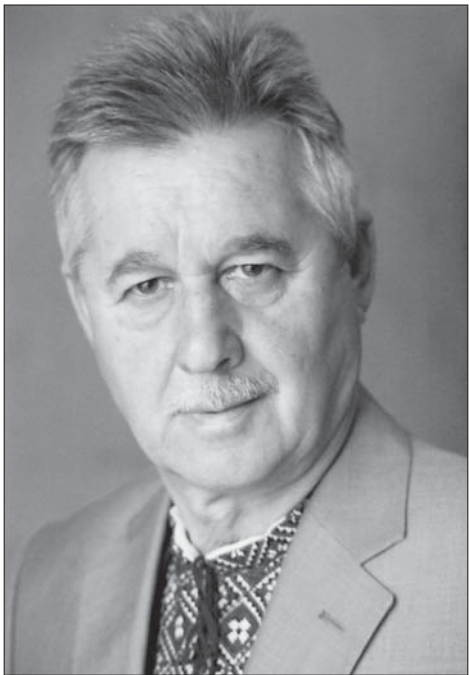
Окиді вже сніжної не страшно,
Яре світло б'є в туман оман,
І ніхто ні менший, ані старший —
В дружбі “визволителів” нема.

Важко так розвиднюється днина,
Мов долає гору, а чи грузь.
Чайкою заплаче Україна —
Клекотом озветься Білорусь.

Я вертався з вірою додому,
Що мине погоду цю напасть.
Лютішому холодному і злому
“Красавік” “надвор'є” не віддасть.

* “Квітень”, “погода”, “святковий вечір”

Мамина хато, пробач мені, рідна,
Що розворушую спогадів сніг.
Не захистити, а тільки зігріти
Душу твою охололу я міг
В час, коли з тебе лупили три шкури —
Лико державі на постолі.
Важко у землю твій грузнув підмурок,
А шкуродери в начальство ішли.
Прошу пробачити, хато, що віршем
За коліскову сплачую мито.

Вибач і ти, мій читачу, як віриш
В те, що банально рідне любити —
Пісню і мову, луг і лелеку...
Хато поліська, твій син за чини
Все це бездумно попродав і легко
Лагідне “мамо” на “мат” замінив...
Річка дитинства краплини блакити
Губить і сором оголює дно.
Чим же в любові своїй укріпитись
Нині, скажи мені, хато сумна?
Прийде пора — і по нас бороною
Час пропорошить, посіявши сталь.
Хай мої вірші поляжуть зі мною
В морок непам'яті. Лише труною,
Хато, для рідної мови не стань...

Слово не дане ослові,
Дано йому лише крик.
Топчеться брудно по мові
Рідна орда недорік.

Жайвора пісня — вічна,
Вічний і крик ослів.
Тільки людина калічить
Мову своїх батьків.

Сяють удень і поночі
“Тигрес”, “Вопак”, “Ревлон”...
Дикі словесні покручі
Місто взяли в полон.

Нічого в тумані не видно,
Хтось п'яно волає: “Ой...”
Місто моє нерідне,
Луцьк ти чи вже “Лукойл”?

Плейбейське плем'я. Клекіт Ради.
Надбання волі — час убивць.
Аж двадцять літ неправди й зради —
І три мільйони згаслих лиць.

Сміється виродок із мови,
Яку возніс у вись Тарас.
Німе волення. Розпач слова.
Плейбейський рід. Ганебний час.

Ну як тут розминутись, доле, з болем,
Коли щодень руйнується основа?
Поліщучок і той докинув голос
За хартію зневаги свого слова.

Але даремні змови проти мови
Відступників провінцій і столиць.
Я знаю: гоже, Боже рідне слово,
Переживе усіх своїх убивць.

Микола ЦИМБАЛЮК

Назву літературно-мистецької акції, як і самої книжки, Оксани Забужко навів Генрі Міллер. У його автобіографічному романі “Біг Сюр і помаранчі Ієроніма Босха” є місце, де герой ділиться заповітним: “Колись, коли я куплю дім з великою кімнатою й голими стінами, я складу величезну мапу чи схему, яка краще од будь-якої книжки розкаже історію моїх друзів, і ще одну, яка розкаже історію книжок у моєму житті”.

Але для того, аби представити власну історію, треба мати добру пам’ять, без лакун і білих плям, ще гірше — стійкої амнезії. Унеможливлення такого катастрофічного за своїми наслідками стану передбачливо заклала в людському суспільстві сама природа. Із цього приводу мистецтвознавець і педагог Вадим Скуратівський, після перегляду учасниками акції кадрів із фільмів “Земля” О. Довженка, “Дзеркало” А. Тарковського і “Меланхолія” Л. фон Трієра, пов’язаних між собою темою людських катастроф, згадав анекдот. Якось наш геніальний авіаконструктор Сергій Корольов, опинившись на аеродромі, став свідком невдалого приземлення літака. Причина — відмова магнето (це генератор, що живить мотор). Повертаючись у розпачі з польотів, Корольов на Хрещатику зіткнувся з бідаком, який, затуляючи вибите око, все повторював: “От добре, що Бог дав два ока, а то б я уже й світу білого не бачив”. У Сергія Павловича сяйнула думка: природа мудро передбачила механізми-дублери, щоб запобігти катастрофам! Тож конструктор творчо переніс цей винахід на літаки.

Але людська цивілізація — не суціль генії. Не кажучи про те, що час від часу природа дає збій, чи то перемогу отримує той, кого учерчі навіть згадувати бояться. І на світ з’являються то там, то там бородагі і євнухоподібні демони “генії”, які намагаються зруйнувати, знищити боже творіння — народ(и), його(їх) мову(и), культуру. Все те, що інший геніальний український науковець, Вернадський, назвав ноосферою. Чи виживе людство, а чи самознищиться залежить від збереження генома пам’яті, як це назвала Оксана Забужко. А він, геном пам’яті, — в збереженні і безперервності ду-

Ткала національної пам’яті

Це була третя, після Чернівців і Львова, презентація книжки Оксани Забужко “З мапи книг і людей”. Відбулася вона під назвою “Картографія” в Києві, в Будинку освіти та культури “Майстер клас”. До її організації доклали рук і сама авторка, і видавці — Meridian Czernowitz. Організували її розкішно (в інтелектуально-культурному розумінні) й цікаво (завдяки синкретичному супроводу текстового матеріалу).

ховно-історичного досвіду, аuri духовного простору навколо нас.

— Зараз, — сказав Р. Лужецький, автор художньої виставки і книжкової обкладинки, — коли збираємося навколо якоїсь події, — а нині це книжка Оксани Забужко “З мапи книг і людей”, — ми також творимо мультикультурне енергетичне поле. Знаходячи відображення наших думок і почувань у картинах, фотографіях, музиці, кадрах із фільмів, ми в’яжемо все в одне коло, яке говорить, працює і взаємодіє.

Живопис і світлина Лужецького різних часів і з різних місць, що були виставлені у фойє, пов’язані одним і тим самим принципом, що й книжка — тільки зв’язавши все в одне ціле, можна зрозуміти найголовніше. І це можливо, якщо ми не втратили власної родової, а ширше — національної історичної пам’яті.

Саме на ній, оцінюючи нову книжку Забужко, наголошував Ігор Померанцев, письменник, правозахисник, який ще з 1970-х живе у вигнанні. Властивість національної історичної пам’яті, на його переконання, полягає в тому, що краще всього її зберігає мова, хоча, здавалося б, мова — це крихке і найтендітніше, що може бути. Найстародавнішими свідками людської пам’яті науковці вважають єгипетські піраміди, ще давнішими — петрогліфи в кам’яних печерах Європи, Азії, Африки. Але це напівмертві символи. А найтендітніше — мова — це найкрихіткіше з усього, що є, не втратила свого дару й понині. Тож пам’ять найкраще і найнадійніше за всі артефакти зберігається в мові.

— Без неї, — розмірковував у режимі скайп Померанцев, люди або нації — хворі Альцгеймером (розлад або повна втрата пам’яті, — *Авт.*). Що стосується творчості Оксани, то вона відновлює тканину пам’яті і в цьому розумінні

вона ткаля, передовик, герой виробництва. Виробництва, яке просто безцінне.

Тканину історії нації можна ткати по-різному. Наприклад, російський царизм, нещадно обтинаючи нить нашої історичної пам’яті, в погоні за примарою власної величі як нащадків “третього Риму” на весь світ проголошував, що “українського язика не було, нет і быть не может”. Відповідно й самого його носія — українського народу. Але ж знаходилися ті, хто всупереч агресивному божевілью Москви знову і знову, зв’язавши, снували розірвану нить.

Ткання полотна пам’яті, індивідуально-соціальної на тлі безперервної національної пам’яті й минулого однаково властиве і для французів (Марсель Пруст), і для англійців (Ентоні Поуелл), і для представників інших культур. Що стосується української, то ткання її, знову пошлемося на Померанцева, “це заняття мужнє і трагічне, оскільки вона, національна пам’ять, була розірвана, їй виламували руки, ламали пальці (згадаймо Валуєвський циркуляр, Емський указ). У 1920—30-х роках національна пам’ять умерла від голоду, її останки зберігалися в ГУЛАгу, в пермських і мордовських концтаборах, одиниці зберігалися в Мюнхенському вільному університеті, в Нью-Йоркських видавництвах і виданнях, наприклад, таких як “Сучасність”. І ось треба було, щоб прийшли письменники, які б відновили безперервність національної історичної пам’яті. Серед молодшого покоління з цього цеху Оксана Забужко стала чи не найпопулярнішою. Її проза, як висловився Євген Свєрстюк, стала світлим променем у нашому письмен-

стві, пов’язавши різні покоління, різних митців різних культур.

Книжка сама по собі є гіпертекстом з численними посиланнями на багато невідомих, особливо для молодшого покоління, подій, явищ, постатей. Презентації, інтерактивне спілкування в Інтернеті засвідчують, що в нас немає єдиного інтелектуального і культурного середовища, яке мало б тримати єдине культурне поле.

— Ця книга, — ділилася Оксана Забужко, — складена як спроба мапи книг і людей, картин, фільмів, героїв, які вплинули на формування мого життя. Ось ці назви як дві стіни, запозичені у Генрі Міллера, що врешті вплинули на мій світогляд. Я написала у передмові, що це була спроба створити, нашікувати духовний портрет ось того українського інтелегентного культурного творчого середовища, продуктом якого я є сама, і яке в 1990-х рр. ще пробувало, ще було присутнє десь у спробах дералізувати Україну. В 2000-х воно розсипалося, розпорошилося в своїх інформаційних закапелках. І сьогодні у нас немає зв’язку з поколіннями. Скажімо, для молодшої генерації дуже багато якихось реалій, імен, артефактів, які задуваються в цій книжці, нічого не говорять, це той лінк (посилання), за яким далі йдуть читачі.

Авторка має рацію. Чи багато з молодого покоління, вихова-

ного на маскульті, може зрозуміти творчість геніальної (за твердженням самого Пабло Пікассо) української художниці Катерини Білокур? А те, що картини О. Довженка, які стали класичними для подальших світових кіномитців, того ж таки Тарковського, фон Трієра та інших, стали визначальними у формуванні світової культури? На жаль, альтигеймеризація людства триває. Про що свідчать глобалізаційні процеси в політиці, економіці, культурі. За твердженням авторки симптоматичною стає так звана професійна сегрегація, коли художники не читають книжок, письменники не ходять на концерти, а режисери не читають і не ходять на концерти, вернісажі і т. ін. Солідарність, згуртованість, взаємозбагачення, взаємовпливи слабнуть, від цього тоншає ота нитка національної пам’яті.

Коли ініціатори готували цю акцію-презентацію, О. Забужко звернулася на телебачення, сподіваючись долучити відеоряд однієї із телепередач за участі Соломії Павличко до ілюстрації свого есе “Ефект присутності”. Здавалося блогічно, діло недавнє, бо там згадується передача 2003 р., тож цілком природно було б нагадати про це публіці. Виявилося, що в нас не зберігають телевізійних архівів за 1990-ті роки. Тобто, ця сама культурна пам’ять руйнується уже зараз, у наші дні, і не десь у Москві чи Вашингтоні, а в нас, у Києві.

“Забувають справді всіх, — так починає останнє “З мапи книг і людей” есе про Соломію Оксану Забужко, — навіть найкращих із-поміж нас, і навіть у тому разі, якщо в пам’яті потонних поколінь залишається ім’я, а доробок небіжчика робиться невідлічно частиною шкільної програми. З тієї хвилини, коли йде з життя останній свідок — той останній, хто ще пам’ятав небіжчика за життя, — безповоротно втрачається те, що реставрації не підлягає: ефект особистої присутності”.

Барвисто-насичене полотно щойно презентованої книжки у жанрі мемуару, рецензії, біографії, філософського роздуму та культурологічної розвідки свідчить, що культурне поле України не скінчилося; а ще — вона є свідченням, просто продовженням національної пам’яті, а не бездушним пам’ятником того, що зникає.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Фото автора

Серед унікальних експонатів — “Абетка” 1860 року, видана у Москві, “Руска читанка” 1887 року (Львів), читанка “Мотиль” 1874 року. Найбільше пишається Валентина Віталіївна “Грамматикою” Пантелеймона Куліша та “Читанкою” Бориса Грінченка (одного із майбутніх співзасновників “Просвіти” на Наддніпрянщині), яку і сьогодні високо оцінюють сучасні педагоги. У анотації до видання Марія Грінченко зазначала:

“Цю читанку склав Борис Грінченко ще року 1889-го вчителюючи в Олексіївці, в Катеринославщині. Так саме, як і Граматку, написав він її почасти друкованими, а почасти писаними літерами і вчив по їй дочку і декого з селян. Складаючи Читанку, він додержував такої системи, як К. Ушинський у своєму “Родномъ Словѣ”, бо вважав таку систему за найкращу. Надрукувавши р. 1907-го свою Граматку, хотів надрукувати й Читанку; але її ще треба було приготувати до друку: дещо додати, дещо одмінити.

«Завжди було і буде вічне — Дитина з книжкою в руці»

Усі пам’ятають ці слова Дмитра Чередниченка. Адже завдяки першій книжечці дитина робить крок у майбутнє, відкриває світ знань, плекає першооснови духовності, формує своє “я”. Нині головне — не загубитися у морі сучасних яскравих читанок, буквариків. А ви бачили абетки тих часів, коли забороняли рідну мову? Там немає яскравих барв, але на поховклих сторінках є дотик історії... Це “Скарб, якого не згубиш...” Саме так називається виставка, представлена у Національному музеї літератури України, серед експонатів якої більше ста примірників з фонду музею від XIX століття і до сьогодення. Виставку підготувала старший науковий працівник музею Валентина Камінчук.

Але вже не мав змоги те зробити. Цю роботу довелося зробити вже мені без його. Через те, друкуючи тепер Читанку, становлю на її і своє ім’я, щоб не робити автора її, Бориса Грінченка, відповідальним за ті вади в книзі, які, може, зробила я, редакуючи та додаючи новий матеріал до читання (12. 12. 1911”.

Окрему увагу варто звернути на видання 20—30-х років XX століття, серед яких “Буквар” 1933 року, читанка “Червоний шлях”, видана у Харкові. А діаспорні видання, що з’явилися у Канаді, США, Польщі, Чехії, дають змогу побачити, як на-

вчали дітей української мови за кордоном. Туга за рідним краєм навіть у назвах читанок: “Рідне слово”, “Рід-

ний край”, “Євшан-зілля”, “Дніпро”, “Київ”, “Золоті ворота”, “Волошки”, “Про що тирса шелестіла” тощо. До речі, неподалік від діаспорних читаночок Валентина Віталіївна розмістила ляльки Андрія Малишка у традиційних українських костюмах, які він подарував донечці Валентині.

Ось перевидання “Читанки” для діточок в народних школах” Маркіяна Шашкевича, який писав: “Упорядник цієї малої “Читанки” намагався з усіх слабих сил прищепити ніжним і сприйнятливим серцям молоді майбутніх громадян Держави, правдиву релігійність і на ній оперу моральність, глибоко переконаний, що лиш так можна викарбувати справжню людину”.

Серед сучасних видань — українська читанка “Вінок”, збірник “Українська абетка” (вид-во “Просвіта”), куди увійшли абетки відомих письменників (Т. Коломієць, Л. Голоти, Д. Чередниченка, Н. Кир’ян, Г. Чубач та інших), абетка “Хто нам літери приніс” Т. Коломієць, “Абетка котиків та киць” С. Зінчука, “Музично-літературний буквар” Г. Квач та Г. Чубач, “Українська християнська абетка” Д. Степовика, “Абетка” (вид-во “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”).

Магічна сила золотої флейти

Заслужений артист України, соліст Національної філармонії Юрій ШУТКО — не тільки унікальний виконавець віртуозного флейтового репертуару, талановитий педагог і автор цікавих наукових робіт про музичне мистецтво. У колі українських меломанів він ще відомий як володар неофіційного титулу “Золота флейта України”, оскільки грає на унікальному інструменті, відлитому із золота. І це не примхи музичної еліти. Видатні майстри флейтового мистецтва визнають тільки золоті, рідше — платинові інструменти. Стандартні срібні флейти, як правило, використовують музиканти в оркестрі. А ще їх майструють із дерева, скла, каменю, слонової кістки й навіть кришталю. Докладніше про це погодився розповісти нам сам маестро.

— Говорити про флейту можна годинами, оскільки це — найдавніший музичний інструмент, який наділяють магичними якостями, — пояснює Юрій Шутко. — Із часів Давнього Сходу до нас дійшли зображення Бога Крішні з флейтою в руках. Відомо, що фараон Єгипту, батько знаменитої Клеопатри, грав на ній до самозабуття. Існує чимало легенд про єгипетських жерців, які використовували цей музичний інструмент під час ритуальних церемоній, про індійських заклинателів змії із незмінним атрибутом — флейтою, про середньовічних щуроловів, які заманювали звуками музики тварин у пастку.

— **Звідки походить назва інструмента?**

— Flauto з італійської мови перекладається як “дихання”, “дух”, “душа”, оскільки видобування звучання нерозривно пов’язане з вдиханням в інструмент повітря. Величезну популярність він мав у XVII—XVIII століттях, коли звучав при королівських дворах Європи. Майстерним флейтистом був пруський король Фрідріх Великий. Але найбільше флейтовим мистецтвом захоплювалися витончені французи. Вважалося, що у Франції кожна кухарка повинна була вміти грати на флейті, не кажучи вже про знатних персон. До речі, саме в Парижі цей інструмент за спеціальним замовленням Наполеона III виготовили з гірського кришталю й подарували видатному віртуозу того часу Луї Друе, який із 16 років давав уроки флейтової гри братові французького імператора королю Голландії Людовіку I.

— **Сьогодні Ви — єдиний музикант в Україні, який грає на золотій флейті. Цікаво, де ж Ви її придбали?**

— Раніше в мене не було такого інструмента, від чо-

го страждала якість виконання, тому 13 років тому, не маючи власного житла в Києві, я зібрав усі свої заощадження і поїхав до Лондона. Там є один із найбільших у світі магазинів із продажу флейт, а в ньому — відділ японської фірми Sankyo, яка виробляє зі спеціального сплаву золота фантастичні за своєю якістю флейти.

— **Від чого залежить ця якість?**

— Її показники — багатство й сила звучання. А це вже залежить від металу, з якого інструмент виготовлений. Чим більша його щільність, тим розкішніша темброва палітра. Золота флейта має сильний звук і за тембром наближається до скрипки, а платинова нагадує людський голос.

— **А що Ви можете сказати про магичні властивості цього інструмента? Чи доводилося помічати що-небудь подібне?**

— Те, що звуки флейти викликають у слухачів слюзи або ностальгічну усмішку, я бачу під час концертів. Але й зі мною трапився дуже дивний випадок. Під час стажування у Франції я вранці виходив із шато на беріг річки Дордонь, щоб помилуватися світанком і пограти на флейті на самоті. І якось, виконуючи п’єсу “Сирінкс” французького композитора-імпресіоніста Клода Дебюссі, я побачив, як до берега почали під-

пливати косяки риби. Їх охопив якийсь дивний танець, під час якого вони переверталися на спинку, а потім знову на черевце. І так тривало протягом звучання всього твору, що справило на мене дуже сильне враження. Напевно, великий Моцарт знав про незвичайні властивості цього інструмента, тому й назвав свою останню оперу “Чарівна флейта”.

— **Гадаю, 24 лютого під час Вашого сольного концерту в Національній філармонії ми теж станемо свідками магії звучання...**

— Естетичну насолоду від прослуховування шедеврів класичної музики, які я виконувати разом з одним із кращих піаністів сучасності — заслуженим артистом, професором Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського Юрієм Котом ви отримаєте.

— **Які твори звучатимуть на Вашому концерті?**

— У програмі багато відомих хітів класичної музики, виникнення яких пов’язане зі знаменитими історичними персонами. Ідеться про Варіації на тему “Зелені рукави” невідомого автора XVI століття. Незважаючи на анонімність композитора, створення балади часто приписують англійському королю Генріху VIII. Він нібито адресував її своїй коханій Анні Болейн, що стала його другою дружиною і

першою королевою в історії Англії, яку публічно стратили за зраду.

Дуже відома в музичних колах п’єса з опери французького композитора-романтика Жюльє Массне “Таїс” під назвою “Медитація”. Прообразом для її написання стала історія знатної куртизанки, яка під кінець життя вирішила прийти до Бога. Нині її віруючі християни знають як Святу Таїс Єгипетську. Оповіді міфічного канвою і композиції французького композитора першої половини XX століття Альбера Русселя “Пан” із сюїти “Гравці на флейті”.

— **Розкажіть про це докладніше...**

— Цей твір присвячений давньогрецькому богу Пану, який, за легендою Вергілія, став творцем першої флейти. А надихнула його на це сумна історія кохання до прекрасної німфи Сирінкс, яку богиня Гея перетворила на очерет. Невтішний Пан, сумуючи за втраченою коханою, змайстрував із нього сопілку, яка отримала назву флейти Пана. Вона і стала прашуром сучасного інструмента.

Та це не всі твори, які прозвучать на флейтовому концерті. Серед шедеврів класичної музики буде віртуозний “Політ джмеля” російського композитора Миколи Римського-Корсакова, феєричний “Вальс” з опери “Іван Сусанін” Михайла Глинки, запальний “Чардаш” Вікторіо Монті, просвітлена “Аве Марія” Франца Шуберта, відомі хіти українських композиторів Мирослава Скорика і Станіслава Людкевича. Тому слухачі під час концерту зможуть подумки подорожувати прекрасним світом німецької, французької, італійської, угорської, російської та української музики.

Спілкувалася
Олександра ТИМОЩУК

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у лютому — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

